

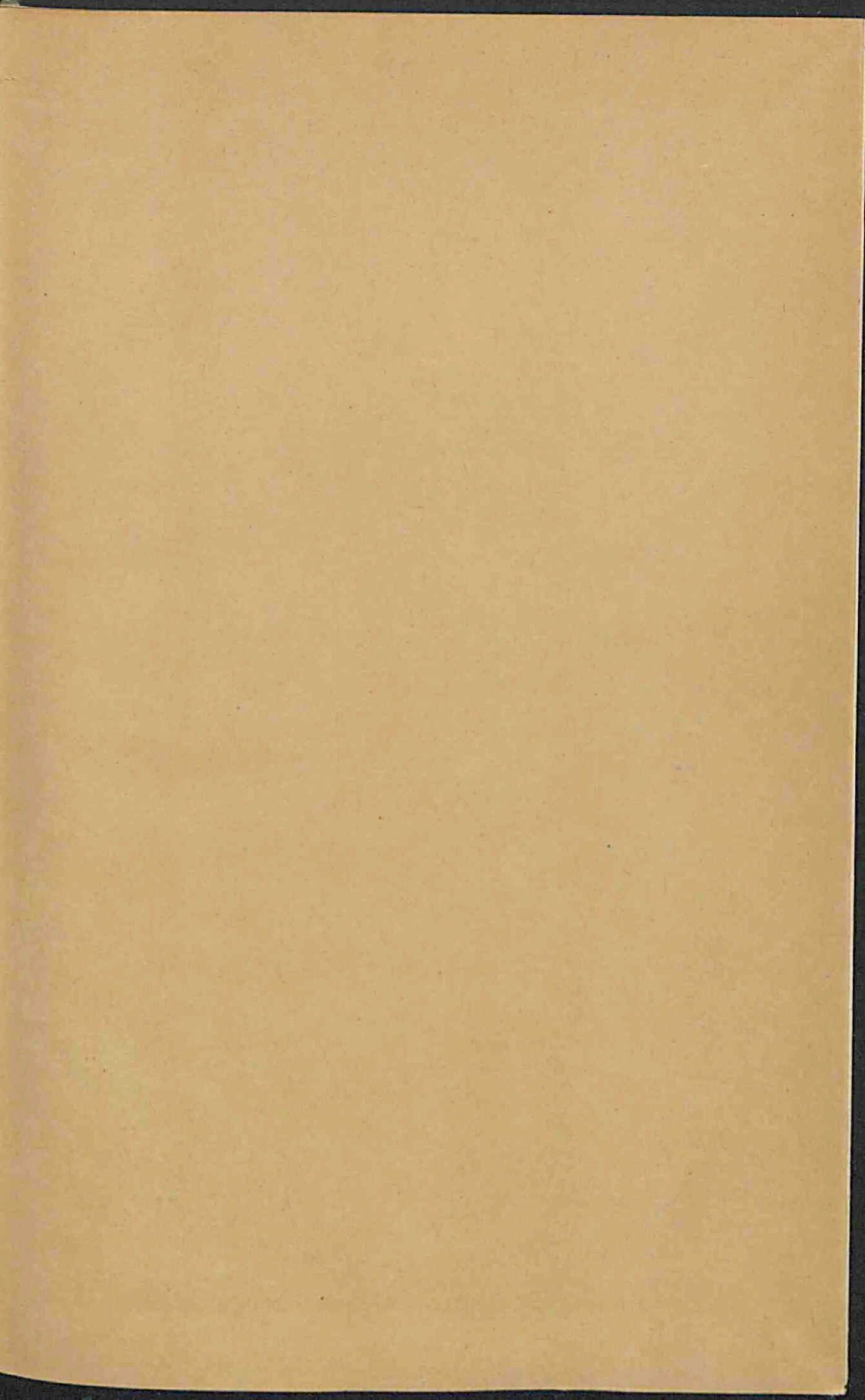
Eene vraag uit het levensverzekerings-regt

<https://hdl.handle.net/1874/241025>

EENE VRAAG
UIT HET
LEVENSVZERZEKERINGS-REGT.

UTRECHT,
J. DE KRUYFF,
1884.

ss.
echt



EENE VRAAG

UIT HET

LEVENSVERZEKERINGS-REGT.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

Dokter in de Rechtswetenschap,

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

MR. H. J. HAMAKER,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAAT DER UNIVERSITEIT,

EN

OP VOORDRACHT DER RECHTSGELEERDE FACULTEIT,

TE VERDEDIGEN

op WOENSDAG, den 2den APRIL 1884, des namiddags ten 3 uren,

DOOR

PAUL HENRI RUDOLF VAN ROSSEM,

GEBOREN TE SOERABAJA.



UTRECHT,
J. DE KRUYFF,
1884.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

DEPARTMENT OF THE HISTORY OF ARTS

BY F. E. ELLIS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILL., U.S.A.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

PRINTED IN GREAT BRITAIN

Aan mijne Ouders.

archivum unum

Bij de toenemende belangstelling, die in den tegenwoordigen tijd de levensverzekering wekt, scheen het mij niet onbelangrijk de vraag te behandelen, welke de rechtsgevolgen moeten zijn bij het contract van levensverzekering, zoo het overlijden van den persoon, wiens leven verzekerd is, veroorzaakt is door eenige daad van een der bij het contract betrokken personen.

Onze wet brengt de levensverzekering tot de overeenkomsten van verzekering; uit dat oogpunt wil ik eerst onze vraag behandelen, om daarna eene andere opvatting toe te passen, die m. i. meer strookt met het wezen en het doel der levensverzekering.

De wettelijke bepalingen, die op ons geval van toepassing zijn, zijn de artt. 276 en 307 van het Wetboek van Koophandel.

Art. 276 luidt: „Geene verliezen of schade door eigen schuld van eenen verzekerde veroorzaakt, komen ten laste van den verzekeraar. Hij vermag zelfs de premie te

behouden of te vorderen, indien hij reeds begonnen had eenig gevaar te loopen."

en art. 307: „Indien hij, die zijn leven heeft laten verzekeren, zich van het leven berooft, of met den dood wordt gestraft, vervalt de verzekering."

Het eerste artikel behelst het algemeene beginsel op elke verzekering toepasselijk; volgens Diephuis en de Pinto, eene bepaling van dwingend regt, waarvan door geen uitdrukkelijk beding kan worden afgeweken; het tweede wordt doorgaans als eene toepassing van het eerste voorgesteld; zoo ook de Pinto Handl. II. pag. 221.

Dit is niet geheel juist. Wie is bij een contract van verzekering van eigen leven, de verzekerde?"

De terminologie is bij de schrijvers over levensverzekering zeer uiteenlopend.

Malss noemt hem, die zijn eigen leven laat verzekeren, den verzekeringnemer en vergelijkt hem met iemand, die voor eens anders rekening eene verzekering sluit, zooals de expeditie bij de transportverzekering.

Staudinger noemt hem, den verzekerende daar hij het contract sluit, en tevens den verzekerde, en geeft den naam verzekeringnemer aan hem, wien de verzekerde som wordt uitgekeerd; Predöhl daarentegen noemt hem den verzekerde die zijn leven liet verzekeren, wjl hier verzekerd zou zijn het belang, dat deze heeft een zekere som bij zijn overlijden na te laten.

De terminologie verschilt, naar gelang der verschillende opvatting van het doel der levensverzekering.

Hoe het zij, volgens onze Wet is het blijkbaar, dat zij hem den verzekerde noemt, aan wien de verzekerde som zal worden uitbetaald; dit volgt uit de artt. 304 en 306 Wetboek van Koophandel, waar zij dezen stelt tegenover hem, wiens leven verzekerd is; ook is het wel in overeenstemming met het algemeen aangenomen gevoelen, namelijk dat niet zoozeer een belang van het verzekerd leven, als wel het belang van een ander verzekerd wordt, om dezen, den belanghebbende, den verzekerde te noemen.

Maar dan heeft het art. 276 ook op een ander persoon het oog als art 307; dit laatste spreekt dan van hem die het belang van een ander verzekert; het eerste van hem wiens belang verzekerd wordt.

Ook zou art. 307 eerder eene beperking, dan eene toepassing zijn van art. 276.

Ware art. 276 toepasselijk op den persoon, die zijn leven laat verzekeren, zoo zou de verzekering ook vervallen, zoo het overlijden het gevolg geweest ware van buitensporige levenswijze, dronkenschap, enz., 't geen door sommige leden der Kamer ook werkelijk voorgesteld werd, maar niet door de regering werd opgenomen in het ontwerp, daar zulks tot eindelooze processen zou aanleiding geven; men heeft dus de onbepaalde toepassing van het beginsel van art. 276 niet gewild.

Ik acht èn art. 276 èn art. 302 beiden eene toepassing van hetzelfde beginsel, dat in de leer der verzekering eene groote rol speelt, dat de verzekeraar alleen instaat voor de schade, die door eene oorzaak onafhankelijk van

een der bij het contract belanghebbende personen wordt teweegebracht.

Het art. 276 vindt zijne toepassing, wanneer bij verzekering van het leven van een derde, of bij verzekering van eigen leven, het overlijden van het verzekerd leven door den belanghebbende veroorzaakt wordt; het art. 307 slechts bij verzekering van eigen leven.

Welke schuld wordt in art. 276 bedoeld, was de vraag van de 4^e afdeeling der Kamer? (Zie Voorduin deel IX p. 240). Is het ook de culpa levissima? Daartegen bestond veel bezwaar. In art. 554 van het Wetboek 1830 stonden de woorden: „door toedoen van eenen verzekerde;” deze woorden gaven aan de Kamer van Koophandel te Rotterdam aanleiding tot de vraag, wat onder die uitdrukkingen verstaan werd. Meende men daarmede moedwil — dan keurde men die bepaling goed, doch achtte derzelve vermelding noodeloos, daar de zaak van zelf spreekt — werd er mede bedoeld toedoen, ook zonder moedwil of kwade trouw, dan achtte men de dispositie gevaarlijk en aanleiding tot vele captiën kunnende geven, alzoo de geassureerde zeer dikwijls ter goeder trouw door zijn toedoen schade kan veroorzaken; bijv. door verkeerde middelen bij stranding enz. Men wilde liever gesteld zien: opzettelijk toedoen. Voorduin verhaalt slechts verder, dat in het ontwerp 1835 gesteld werd: „door eigen schuld.”

Voor zooverre dus uit de beraadslagingen iets blijken kan, is de waarschijnlijke bedoeling geweest aanmerkelijke nalatigheid van den verzekerde uittesluiten; dit komt

ook overeen met het art. 294, „de verzekeraar is ontslagen van de verplichting tot voldoening der schade, indien hij bewijst, dat de brand door merkelijke schuld of nalatigheid van den verzekerde *zelven* veroorzaakt is;” de kracht van dit artikel toch ligt niet in eene nadere kwalificatie der schuld, maar in het woord „zelven” in tegenstelling der schuld van bedienden of huisgenooten.

Volgens Holtius in zijne Voorlezingen over Handelsregt, en Kist in zijne Beginselen van Handelsregt is bij brandverzekering de verzekeraar slechts bevrijd door *dolus* en *lata culpa* van den verzekerde; bij andere verzekeringen door elke culpa. Als reden daarvan geeft Holtius op „*quia plerumque incendia fiunt culpa inhabitantium*;” er zoude alligt eenige culpa te vinden zijn; ook zoude het artikel anders overbodig zijn, als zijnde het dan reeds in art. 276 gezegd. Dit laatste argument weegt niet zwaar; zeer dikwijls vindt men een eenmaal uitgesproken algemeen beginsel, in de bijzondere gevallen nog eens herhaald en dat er ligt eenige culpa te vinden zou zijn, geldt evenzoo bij alle andere verzekeringen, behalve natuurlijk die, waar 's menschen invloed geheel is uitgesloten, zooals verzekering van veldvruchten tegen hagelschade.

Ook uit de beraadslagingen over de wet is niet af te leiden, dat de schuld hier minder streng zou genomen zijn; de opmerkingen der afdeelingen betreffen alleen de vraag, in hoeverre de schuld van *bedienden* of *huisgenooten* in aanmerking zou komen.

Ik meen dan ook, dat het weinig met het doel der verzekering zou strooken, de schade door elk gering verzuim veroorzaakt, uit te sluiten; de gewone zorg van een goed huisvader voor het verzekerd belang, deze zal voldoende zijn; datgene slechts wordt van de verzekering uitgesloten waarvan men in het dagelijksch leven zegt „het is zijn eigen schuld.”

Schijnbaar in strijd met deze opvatting is het art. 283, waar de wet den verzekerde de verpligting oplegt om alle vlijt en naarstigheid in het werk te stellen, ten einde de schade te voorkomen of te verminderen.

Is door culpa levis eene schade ontstaan, zoo is toch niet alle vlijt en naarstigheid in het werk gesteld om de schade te voorkomen; echter bedoelt de wet in art. 283 het geval, dat het onheil, de oorzaak der schade reeds ontstaan is; alsdan is de verzekerde verplicht alle zorg aan te wenden, opdat zoo mogelijk de schade voorkomen of anders tot de kleinst mogelijke gereduceerd wordt.

Denzelfden schijnbaren strijd vindt men, zoo men naast elkander stelt de artt. 16 en 17 der in 1874 herziene Belgische Code boek I. tit. X, hoofdst. 1. veroorzaakt door min duidelijke redactie. Art. 16 der dispositions generales zegt: „Aucune perte ou dommage, causé par le *fait* ou par la *faute grave* de l'assuré, n'est à la charge de l'assureur.” Art. 17, vrijwel eene vertaling van ons art. 283 zegt onmiddellijk daarop: „Dans toute assurance, l'assuré doit faire *toute diligence* pour *prévenir* ou *atténuer* le dommage.” Opheldering geeft dan weer de vol-

gende alinea: „il doit, aussitôt que le dommage est arrivé, en donner connaissance à l'assureur.” Dit art slaat dus op het geval, dat het onheil reeds plaats vindt.

De Code Belge noemt ook uitdrukkelijk „le fait,” 't geen door onzen wetgever of niet noodig geacht werd, als van zelf sprekende, of onder het begrip schuld werd gebracht. Namur in zijne commentaire p. 45 van de Belgische Code merkt daaromtrent op: „le mot *fait*, dans cet article, ne doit s'entendre que d'un fait douloureux, c'est-à-dire posé dans l'intention de nuire et nullement d'une simple imprudence. Ce point a été reconnu formellement dans le rapport des Commissions du Sénat, et confirmé par une déclaration de M. De Lantsheere en réponse à une interpellation de M. d'Anethan, dans la séance du Sénat du 11 Mars 1873.”

Hiermede zal men zich moeilijk kunnen vereenigen. Tusschen het fait douloureux, met bedoeling om te benadeelen, en de simple imprudence, ligt nog velerlei mogelijkheid van eigen daad, behalve nog dat de imprudence onder het begrip *faute* valt; menige daad, zelfs met de beste oogmerken door den verzekerde verrigt, zal den assuradeur bevrijden, zoo ze geschied is met den wil; het feit behoeft volstrekt niet douloureux te zijn.

Het vervallen der verzekering is geen straf van dolus of grove nalatigheid; het is eenvoudig het gevolg van het natuurlijke beginsel dat ieder de schade door zijne vrijwillige daad veroorzaakt voor zich moet nemen. Uitzonderingen op dit beginsel zal men alleen mogen aannemen, waar

de wet zulks uitdrukkelijk bepaalt, zooals o. a. in art. 283, volgens hetwelk ook opzettelijke schade voor den verzekeraar komt, wanneer zulks geschied is om grootere schade hem anders treffende te voorkomen. Ook zullen de partijen het mogen bepalen, althans voor het geval dat de bescherming van een regtmatig belang, het leven of de gezondheid van een persoon enz., het motief der opzettelijke daad zou kunnen zijn.

Art. 276 nu toepassende op de levensverzekering, zal dan de verzekeraar bevrijd zijn, zoo de dood van den persoon, wiens leven verzekerd is, veroorzaakt is door de daad of de schuld van den verzekerde, d. i. bij verzekering van eigen leven, den belanghebbende, en bij verzekering van het leven van een derde, den verzekeringnemer.

Dat Kist t. a. p. pag. 116 hier *grove* nalatigheid eischt, is niet consequent, daar hij art. 276 onvoorwaardelijk van toepassing verklaart, in welk artikel hij het begrip schuld ruimer opvat. Misschien komt hij daartoe, doordat bij de andere verzekeringen het belang meest aan het bestaan eener *zaak* geknoopt is; over deze kan de verzekerde in den regel zeker toezigt uitoefenen, en wordt nu door de overeenkomst van verzekering verplicht geacht, meerdere zorg aan te wenden, dan hij anders welligt doen zoude; schuld kan hier dus ook bestaan in het niet aanwenden der noodige zorg; dit zal nu bij levensverzekering meest het geval niet zijn, althans niet, wanneer de schuldeischer het leven van zijn schuldenaar verzekert;

over dezen behoeft hij geen waakzaam oog te houden.

Toch is zulks mogelijk, b. v. in het geval dat een voogd of ouders het leven van hun pupil of kind verzekeren, maar ook hier spruit die zorg niet voort uit een vermogensbelang, is niet verbonden aan het verzekerd zijn van dat leven; er ligt ook iets stuitends in de regtsgevolgen van een overeenkomst te laten afhangen van al of niet verzuim van zorgen aan een menschelijk leven verschuldigd.

Met Kist ben ik het dus eens, dat alleen de opzettelijke daad of grove nalatigheid de verzekering zal doen vervallen; niet echter op grond van art. 276; de verzekering vervalt niet omdat de verzekerde *zelve* de schade heeft veroorzaakt, maar op grond dat de schade door *misdrijf* is veroorzaakt, en het niet geoorloofd is zich te dekken tegen de schade door eigen misdrijf teweeggebracht; dit is een ander beginsel dan dat van art. 276; dit laatste bevat slechts een beginsel van verzekeringsregt, n. l. dat het wezen der verzekering eigen daad en schuld uitsluit; het bepaalt slechts de verhouding van den verzekerde tot de schade aanbrengende oorzaak; daar is dus de vraag mogelijk of de partijen daarvan mogen afwijken, m. a. w. of het eene bepaling van dwingend regt is.

Eene verzekering echter tegen schade door eigen misdrijf (opzet of grove achteloosheid) veroorzaakt is, het verzekeringsregt geheel daargelaten, in strijd met de openbare orde en goede zeden.

Ook Namur, in zijn commentaar van de Belgische

Code, wil in dit geval de verzekering laten vervallen op een gelijksoortigen grond:

„Mais, si la mort avait été le resultat d'un dol ou d'une faute grave commis par eux (de belanghebbenden), l'assureur n'en serait pas responsable, car un crime ou un delit ne peut engendrer une action en faveur de ceux, qui s'en sont rendus coupables ou de leurs ayants droit.”

Tegen dit beginsel, zoo algemeen gesteld, heb ik be-
waren. Dat uit het misdrijf als zoodanig geene action
en faveur van den dader kan geboren worden, spreekt
van zelf; zulks is hier ook niet het geval; de actie ont-
staat hier uit de overeenkomst. Dat echter een misdrijf
nooit het openvallen van een regt voor den dader zou
kunnen tengevolge hebben, dat hij anders mogelijk niet
zou verkregen hebben, of hem geen voordeel zou kunnen
verschaffen, dit regtsbeginsel vindt men in de wet niet,
en althans niet, zoo slechts eene faute grave hem te
verwijten is. Wel ontnemt de wet den moordenaar het
erfregt, als zijnde onwaardig zijn slagtoffer te beërven;
noch kan hij uit diens uitersten wil genieten, als zoude
hem eenig voordeel opkomen afkomstig van dengene,
tegen wien het misdrijf gepleegd is; dit is het wat de
wet niet wil; zij ontnemt hem alleen het voordeel, dat
hij verkrijgen zou van of ten koste van hem, tegen wien
de daad gerigt was; verder gaat de wet niet; derden
kunnen zich door het misdrijf niet van eene verpligting
ontslagen achten; zij behoeven daaruit geen voordeel te
trekken. Zou de eigenaar zijn eigendom niet kunnen

terugvorderen, wanneer de vruchtgebruiker daarvan door zijn toedoen het leven verloren had, of de legataris het legaat, hem eerst verschuldigd bij den dood van zeker persoon, ingeval hij diens dood veroorzaakt had, de moeder het vruchtgenot niet verwerven van de goederen der kinderen, zoo de dood van den man haar te wijten was? Menig ander voorbeeld is denkbaar, waar ongetwijfeld door een misdrijf, aan den dader eenig voordeel kan opkomen.

Trouwens, in geval van levensverzekering kan van geen voordeel sprake zijn, door de daad teweeggebracht; de verzekeringssom heet toch juist aan te vullen de schade die de verzekerde lijdt, door den dood van den persoon. Maar de overeenkomst zou hier gestrekt hebben tot vergoeding dier schade. Daarom vervalt hier de actie.

Ik stel het beginsel derhalve liever aldus: Door de overeenkomst van verzekering kan men geen vorderingsrecht verkrijgen tot dekking der schade, die men zich door eigen misdrijf veroorzaakt heeft.

Door toepassing van dit beginsel zal men dan de verzekering ook niet doen vervallen, zoo het dooden van den persoon, wiens leven verzekerd was, door den verzekerde in noodtoestand of nooddwang is geschied.

Maar, zal men zeggen, het beginsel door mij op levensverzekering toepasselijk geacht, ligt al opgesloten in art. 276; waar eigen schuld is uitgesloten, dan à fortiori grove achteloosheid en opzet.

Ik wil echter liever art. 276 bij levensverzekering van

geene toepassing verklaren; bij de gewone uitlegging van dat artikel is 't ook niet mogelijk; nog duidelijker gevoelt men zulks bij het daarmede samenhangend artikel 283. Tot welke ongerijmde en stuitende gevolgtrekkingen zou men hier komen door te eischen de zorg van een goed huisvader voor het verzekerd leven, en het afweren van mogelijke gevaren, met het oog op die verzekering. De verhouding van den *verzekerde* tot het object van het verzekerd belang, het leven van een mensch, is hier eene geheel andere, als bij de overige verzekeringen.

Komen we nu tot den persoon wiens leven verzekerd is, en gaan we na welken invloed het op de regtsgevolgen uit het verzekerings-contract hebben zal, zoo diens dood door *eigen* toedoen veroorzaakt is.

Bij verzekering van het leven van een derde zal volgens de algemeen² beginselen van verzekering, diens handelingen van geen invloed kunnen zijn; het zijn voor de partijen louter toevallige omstandigheden.

Voor zooverre de polissen niet anders bepalen, 't geen zooals we later zien zullen, *wel* het geval is, zal de verzekeraar tot uitkeering der som verplicht zijn, zoo de persoon wiens leven verzekerd is door eigen toedoen het leven verliest.

Ook onze wet spreekt in art. 307 alleen van hem die zijn leven heeft *laten* verzekeren, dus zelf als contractant optreedt, en bepaalt daar, dat wanneer deze zich van

't leven berooft of met den dood wordt gestraft, de verzekering vervalt.

Deze bepaling werd het eerst in het Ontwerp 1835 opgenomen, terwijl de oorspronkelijke uitdrukking „door zelfmoord” vervangen werd door „zich van het leven berooft.”

De 4^e afdeeling der Kamer wenschte hier nog een derde geval vermeld en alzoo bijgevoegd te zien „of in tweegevecht het leven verliest.” Dit nam de regeering echter niet op. „Zelfmoord en doodslag” zeide zij, „vloeijen voort uit de onmiddellijke daad van den verzekerde, doch het is anders met de zaak gelegen bij tweegevecht, hetwelk wel middelijk den dood tengevolge kan hebben, doch geen voornemen kenschetst om zich van het leven te berooven.”

Kwam ook tweegevecht in aanmerking, zoo meende de regeering, dan zou de verzekering ook moeten vervallen als de verzekerde door vechterij, ondernemen van eene gevaarlijke reis, onmatig gebruik van sterken drank of andere buitensporigheden het leven verloren had — en dit stelsel zou tot zoovele twistgedingen aanleiding geven, dat men zich voorzigtigheidshalve tot de twee aangeduide gevallen behoorde te bepalen.

Kist merkt hieromtrent op: „er schijnt wel eenige verwarring bij den Wetgever geheerscht te hebben. Men schijnt toch gedacht te hebben, dat hij, wiens leven verzekerd is, de verzekerde is.”

Toch meen ik dat althans de regeering, ofschoon de naam verzekerde verkeerd gebruikende, niet zeer verward was,

daar zij inzag, dat art. 276 hier niet toepasselijk was, als daarin wordende gesproken van den persoon, wiens belang verzekerd is; en dat er dus eene afzonderlijke bepaling noodig was, ten opzichte van den contractant.

Dat art. 276 niet toepasselijk is op hem die zijn leven ten behoeve van anderen laat verzekeren, erkennen dan ook Diephuis en Kist. In welk opzicht toch zou men dezen verzekerde kunnen heeten? Verzekerd is hier het belang, dat derden bij zijn leven hebben; nu kan het hem wel ter harte gaan, dat die derden (mogelijk vrouw of kinderen) door zijn dood geen schade zullen lijden; dit zal hem zekere gerustheid geven; een motief dus om de overeenkomst aan te gaan; een belang in den zin van het verzekeringsregt is het nooit; belang bij eene omstandigheid is aanwezig als men daardoor schade lijden of verwacht voordeel missen kan.

En welk belang verzekert de schuldenaar die zijn leven ten behoeve van zijn schuldeischer verzekert? Alleen dat van dezen; de overeenkomst zal den debiteur dienstig zijn om meer crediet te bekomen; maar of de schuldeischer tengevolge van overlijden zijn geld niet terugkrijgt, zal hem mogelijk weinig deren.

Wat is dan de grond der bepaling van art. 307?

Het is niet deze, dat de wet als straf voor den zelfmoordenaar het vervallen der verzekering heeft gemeend te moeten vaststellen; moge al in het oudere regt en nog in het Engelsche regt tot 1870, daaraan nadeelige rechtsgevolgen zijn verbonden geweest, de nieu-

were wetgevingen en evenmin de onze hebben ergens aan zelfmoord of poging daartoe eenige bijzondere gevolgen vastgeknoopt.

Sommigen, o. a. ook Goldschmidt, Zum Recht der Lebensversicherung in zijn tijdschrift bd. 23, hoewel niet juist den grond daarin zoekende, noemt als eene der motieven, dat de bepaling zou kunnen strekken iemand van zelfmoord te weerhouden, door de gedachte dat door zijn daad het voordeel voor zijne betrekkingen zou te loor gaan.

Dit valt m. i. buiten het gebied van het privaatrecht; het is niet zijne taak door het verbinden van voor- of nadeel aan zekere handelingen, tot het doen of laten daarvan aan te sporen; het privaatrecht, althans het vermogensrecht kan slechts daar, waar volgens zijne bepalingen uit een onregtmatige of onzedelijke handeling een vermogensvoordeel zou voortvloeijen voor den dader, in een bepaald geval dit ontzeggen. Uit het familierecht zijn welligt voorbeelden aan te halen, waar in eene bepaling een zekere tendenz ligt opgesloten; dit heeft meer een publiek-regtelijk karakter; het zuivere privaatrecht echter, waartoe de levensverzekering behoort, mag wel regelen bevatten die het karakter eener strafbepaling aannemen, kan echter geene bepalingen inhouden, wier uitsluitend doel het zijn zoude, van zekere handelingen af te houden, die door de moraal of het strafrecht worden gewraakt.

Uit de geschiedenis van ons art. blijkt dan ook, dat de wetgever deze bepaling noch als eene straf heeft be-

schouwd, noch als een middel ter voorkoming van zelfmoord.

Zien wij eerst de Belgische Code. Deze bepaalt in art. 41: „L'assureur ne répond point de la mort de celui, qui a fait assurer sa propre vie, lorsque cette mort est le résultat d'une condamnation judiciaire, d'un duel, d'un suicide, sauf la preuve que celui-ci n'a pas été volontaire, ou lorsqu'elle a eu pour cause immédiate et directe un crime ou un délit commis par l'assuré et dont celui-ci a pu prévoir les conséquences”.

De oorspronkelijke tekst: „l'assureur ne répond, dans aucun cas, de la mort qui serait le résultat d'un fait illicite” werd te algemeen geacht. Een ongeluk iemand overkomen bij het jagen in verboden tijd, merkte M. Jottram op, zou reeds de verzekering doen vervallen; M. van Humbeeck stelde als amendement voor om in plaats fait illicite te lezen: un suicide volontaire, un duel, une condamnation judiciaire, ou un fait qui devait en trainer pareille condamnation; dit laatste daar 't geval mogelijk was dat het vonnis tengevolge van overlijden van den persoon niet geveld werd. Men wilde echter nog bepaalder uitdrukken, dat de dood het regtstreeksche gevolg moest zijn van de daad die de veroordeeling ten gevolge zou hebben; in dien zin werd het artikel dan ook gewijzigd en op voorstel der regeering, zoo als het thans luidt, aangenomen.

De Code noemt dus vier gevallen op, waarin de verzekering zal vervallen.

Onzedelijk zou het zijn, zegt Namur ten opzichte van het eerste, dat een moord begaan door den persoon, die zijn leven liet verzekeren, en die hem op het schavot brengt, een bron van voordeel werd pour ses representants; het duel zegt hij, is hoewel somtijds eene noodzakelijkheid voor een man van eer, als een misdrijf door de wet verboden; en een misdrijf kan geen bron van voordeel worden voor de erfgenamen van hem, die er zich aan schuldig gemaakt heeft; en verder: „un suicide involontaire ne consitue ni un fait douloureux, ni une faute grave; c'est pourquoi il n'exclut point la responsabilité de l'assureur.”

Prof. Namur dus vindt hier weer eene toepassing van zijn aangenomen beginsel dat un crime ou un delit ne peut engendrer une action en faveur de ceux, qui s'en sont rendus coupables ou de leurs ayants droit, dat ik als te algemeen bestreden heb; daarenboven zoo de overeenkomst van verzekering uitdrukkelijk ten behoeve van een derde is gesloten, zoo is deze noch heritier noch mijn aijant droit; hij verkrijgt een eigen regt onafhankelijk van den verzekeringnemer; waarom hem de actie te ontzeggen?

Ook kan ik niet als grond aannemen, dat het onzedelijk zijn zou anderen tegen schade te verzekeren, voor het geval dat die schade zelfs door mijn misdrijf zou zijn te weeg gebracht, behalve natuurlijk wanneer ik zelf zou verplicht geweest zijn, die schade te vergoeden; want dan zou ik weder mij zelven indirect verzekerd hebben tegen eigene schade door misdrijf berokkend.

Ik meen dat het karakter van misdrijf in de meeste der 4 gevallen der Code Belge (en ook in ons art. 307: met den dood wordt gestraft) niet op den voorgrond treedt; 't is niet het misdadige van het feit, maar het opzettelijke van de daad die den dood teweeg brengt, hetwelk invloed uitoefent.

Degene nu die zijn leven laat verzekeren is wel geen direct belanghebbende; hij zal geen schade lijden, maar treedt toch geheel als contractant voor eigene rekening op; 't zou dus in strijd zijn met het wezen der verzekering, zoo hij den verzekeraar ook kon verbinden tot uitkeering van schadevergoeding voor het geval dat hij zelve door opzettelijke daad de schade veroorzaakt had. Schuld valt op zich zelf nog niet buiten de verzekering; blijkens de beraadslagingen heeft de regeering om geene aanleiding te geven tot eindelooze twistgedingen, alleen het geval uitgesloten dat de persoon met den dood gestraft wordt; het staat partijen vrij ook meerdere of mindere schuld buiten te sluiten. Zoodra het de schuld van den verzekerde zelve betreft, is het begrijpelijk dat de wet in 't algemeen belang daaromtrent bepalingen geeft, ofschoon het twijfelachtig is, of art. 276 een dwingend karakter heeft. Waar het echter de schuld betreft van den persoon, die in 't belang van anderen een verzekeringscontract sluit, is het slechts een kwestie van risico, die aan de partijen kan worden overgelaten; hij staat hier in geene betrekking tot de schade, die geleden wordt, of de vergoeding daarvan.

Welke mate van schuld hier ook in aanmerking zou moeten komen zou moeilijk te bepalen zijn. De geheel bijzondere aard der levensverzekering maakt de toepassing der voor de andere verzekeringen geldende regelen weder niet mogelijk; of kan de verzekeraar op grond der verzekering eischen, dat de persoon, wiens leven verzekerd is, meerdere zorg voor gezondheid en leven aanwende dan hij anders gewoon ware; of de verzekerde som weigeren uit te keeren, op grond dat de verzekerde in zijne laatste ziekte niet de noodige geneeskundige hulp had ingeroepen?

„Die thatsächliche Gestaltung der Verhältnisse, zegt dan ook Lichtenfels ¹⁾ na over het begrip schuld bij de andere verzekeringen te hebben gesproken: „weicht von denjenigen Sätzen, welche sich aus der Anwendung des vorstehend Entwickelten auf die Lebensversicherung ergeben würden, bedeutend ab; so wohl die Gesetzgebung als auch die Polizzen der Versicherer enthalten sich, alle jene consequenzen zu ziehen, welche sich aus dem für schadenversicherung Geltenden für die Lebensversicherung ergeben.“

Met het begrip eigen toedoen en schuld verwant, maar toch onderscheiden, is het geval, dat de persoon zich in een toestand brengt, waarin de kans van gevaar vermeerderd wordt. Bij schuld is de persoon volstrekt niet, of niet genoegzaam bedacht geweest op de gevolgen zijner

¹⁾ Lichtenfels. Ueber einige Fragen des Binnen-versicherungsrechtes.

handeling; het heeft hem aan nadenken ontbroken de mogelijke gevolgen na te gaan; iets anders is het, wanneer de verzekerde daarvan bewust zich in een gevaarlijken toestand begeeft.

Iemand, die een zeereis onderneemt, of zich in levensgevaar begeeft, b. v. om iemand te redden, voorziet zeer zeker de mogelijke gevolgen dier handeling, heeft zijn oog daarop gericht; ingeval hij zijn leven er bij inschiet, kan hij niet gezegd worden door eigen *schuld* het leven verloren te hebben; zoo is het ook bij het duël. De Code Belge neemt het duël op onder de gevallen, waarin de verzekering vervalt, als daarstellende een misdrijf. Onze wet die van een juister beginsel is uitgegaan, alleen de onmiddellijke daad van den persoon heeft willen opnemen, spreekt er teregt niet van, en consequent had zij gedaan door het geval, dat de persoon met den dood gestraft wordt, ook weg te laten; van eene onmiddellijke daad kan men hier moeielijk spreken.

Het Pruisische Landregt, noemt behalve schuld, ook zekere gevallen op, waarin de verzekering zal vervallen, n. m. wanneer de persoon zonder toestemming van den verzekeraar, zich buiten Europa begeeft, of in den oorlog of op zee gaat, of eene gevaarlijke levenswijze aanneemt § 2152.

Zeer teregt bevat onze wet daaromtrent niets; de assuradeur moet weten, of hij ook daarvan de risico op zich wil nemen; in alle polissen vindt men dan ook daaromtrent conditiën van hoogere premie, enz.

Dit behoeft geene wettelijke regeling en is ook daarvoor nauwelijks vatbaar.

Toepassende nu het beginsel dat alleen de onmiddelijke daad van den persoon wiens leven verzekerd is, de verzekering zal doen vervallen, bepaalt de wet zulks in het geval dat hij zich van het leven heeft beroofd. Terwijl ik straks hoop aan te toonen, dat deze uitdrukking niet strookt met het juiste beginsel dat we moeten aannemen ten opzichte van den persoon die in belang van anderen eene verzekeringsovereenkomst sluit, wil ik eerst nagaan, wat we onder deze uitdrukking hebben te verstaan.

Daartoe meen ik niet beter te kunnen doen, dan de volgende beschouwing over te nemen, neergelegd in een vonnis gewezen in 1867 door het Handels-Appellations gericht van Nürnberg, aangehaald in Goldschmidts tijdschrift bd. 23.

„Schon nach der grammatikalischen Auslegung bedeutet suicide so wenig, wie das deutsche: „Selbstmord“ jede Endigung des Lebens durch eigene Veranlassung. Wer irrthümlich z. B. gift anstatt Zucker in seine speisen mischt, wer aus Unvorsichtigkeit sein Leben verliert, wer unbesonnener Weise sich in Gefahr begibt und darin umkommt, wer eine erlittene Verletzung oder ein körperliches Leiden vernachlässigt und deshalb daran stirbt, alle diese Personen sind selbst die Ursache ihres Todes, allein Niemand wird eine derselben „Selbstmörder“ nennen, nochweniger wird der Franzose hierauf das Wort „Se suicide“ anwenden.

Aber auch in demjenigen, welcher im Delirium des Fiebers sich zum Fênster hinausstürzt oder in der Raserei des Wahnsinns den schädel an der Mauer zerschmettert oder im zustande völliger Trunkenheit Etwas vornimmt was ihm das Leben kostet (soferne natürlich die Trunkenheit nicht in dieser Absicht herbeigeführt wurde) wird man keinen Selbstmörder erblicken und man wird von ihm nicht sagen „il s'est suicidé. „Denn in allen diesen Fällen findet ein Bewusstsein der That ihrer physischen Beschaffenheit nach nicht statt, und weil derjenige, welcher die Handlung vornimmt dieselbe nicht als gegen sein leben gerichtet weiss, liegt eben nicht blos subjectiv keine absichtliche, sondern überhaupt objectiv keine gegen das eigene Leben vorgenommene Handlung rechtlich vor.

Anders dagegen verhält es sich, wenn die Handlungs- und Willensfähigkeit nicht aufgehoben, sonderu nur die Geistes — und Gemüthsphäre getrübt oder in eine unrichtige, krankhafte Thätigkeit versetzt ist. Wer in einem Anfalle von Schwermuth, wer gedrängt von körperlichen schmerzen, wer deshalb, weil er mit seinem geringen Menschenverstande keinen Ausweg mehr sieht, um einem ihm unerträglich scheinenden zustande oder einem über ihn hereinbrechenden Verhängnisse zu entgehen Hand an sein Leben legt, den nennt man einen Selbstmörder, für den wird das wort „Se suicider“ angewendet. Es mag ihm immerhin die That nicht Zugerechnet werden können, er mag unter Umständen völlig ausser *Schuld* sein, er wird keine Verurtheilung, sondern Mitleid seiner Neben-

menschen verdienen , weil die Freiheit seiner Ueberlegung und seines willens durch Körperliche oder geistige störungen getrübt und gebunden war — an der Bezeichnung der That als : „eines Selbstmordes“ ändert dies nach der algemeinen Anschauung und nach dem hergebrachten sprachgebräuche nichts.”

Teregt zegt het vonnis : Niet het ontbreken van toerekeningsvatbaarheid is het , wat het begrip zelfmoord uitsluit , maar het niet weten van de fysieke handeling ; „niet ob die That dem Urheber zur schuld gerechnet werden kann , sondern ob er sie als gegen das eigene Leben gerichtet erkannt hat , ist entscheidend.”

Alleen dán alzoo , wanneer de persoon de handeling verrigtte met de bewustheid , dat deze zijnen dood tengevolge zal hebben , al moge zijn geestvermogens min of meer gestoord zijn geweest , zal men kunnen zeggen , dat hij zich van het leven beroofd heeft ; hoogst moeielijk , zoo niet in vele gevallen onmogelijk zal het wezen , te bepalen of dergelijke bewustheid der handeling aanwezig was ; eene andere vraag is het alzoo of deze opvatting voor de praktijk wenschelijk is ; daarbij in acht te nemen de moeijelijkheid aan wie der partijen de bewijslast moet opgedragen worden.

Deze opvatting nu van het Nürnbergsche gerechtshof die m. i. eene juiste verklaring is van de woorden van art. 307 , gaat , dunkt mij , verder dan de leer der Verzekering eischt , wat betreft de inwerking van den persoon , die zijn leven heeft laten verzekeren , op het feit van zijn overlijden.

Hoe moeten we ons dien persoon denken?

Het is iemand die het belang, dat een ander bij zijn leven heeft, verzekert, maar misschien zelve bij dit belang van dien andere, in 't minst niet moreel noch materieel geïnteresseerd is. Meest denkt men zich het geval van den zorgzame huisvader die ten behoeve van zijne vrouw en kinderen eene overeenkomst van levensverzekering sluit; hun belang heet dan ook zijn belang, en in zooverre zou hij dan ook verzekerde kunnen genoemd worden, en art. 307 eene toepassing kunnen zijn van art. 276. Vroeger wees ik er reeds op dat dit niet het verzekerbaar belang is dat bij verzekering in aanmerking komt, maar ook is het volstrekt niet noodig dat den persoon die zijn leven laat verzekeren, het verzekerd belang eenigzins ter harte gaat; zooals een geldopnemer die zijn leven ten behoeve van zijn schuldeischers verzekert; de wet eischt alleen, dat degene, ten wiens behoeve de overeenkomst gesloten wordt, belanghebbende zij bij het verzekerd leven.

Waarom kan nu de handeling van hem, die zijn leven laat verzekeren, van invloed zijn op het contract? Alleen, omdat hij contractant is, met den assuradeur voorzieningen treft voor het geval dat zijn overlijden, een onzeker voorval, plaats vindt; het ligt dus in den aard der zaak, eene stilzwijgende veronderstelling is het, dat de persoon dat onzekere voorval niet opzettelijk te voorschijn roept; men maakt toch geene voorzieningen met het oog op een feit, dat geheel in mijne magt staat al of niet te doen plaats hebben.

Wél echter voor *die* gevallen, die men niet zeggen kan, geheel buiten mijne magt te staan, waar mijne wil wel in werkzaam is, maar de vorming van dien wil op abnormale wijze heeft plaats gevonden door ziekelijke gesteldheid van ligchaam of geest; of waar hevig op het gemoed werkende gebeurtenissen iemand tot een daad brengen die meer het uitvloeisel zijn van een onweersaanbaren drang, dan van een werkelijken wil.

Ik meen dus, dat aan de eischen van het verzekeringsregt genoegzaam voldaan is, zoo slechts dán de verzekering zal vervallen, wanneer de persoon, die zijn leven heeft laten verzekeren, met vrij gevormden wil zich het leven beneemt. Betrekkelijk zullen de gevallen weinige zijn, waarin iemand uit levensmoetheid, of onverschilligheid voor zijn bestaan, den dood zoekt. Dit zou slechts een reden zijn, zich misschien geheel van eene wettelijke regeling te onthouden.

Zooals we zagen wordt volgens de Belgische Code de verzekeraar slechts bevrijd in geval van suicide *volontaire*. Uit de beraadslagingen blijkt niet duidelijk den zin, die men aan dat woord hechtte; de toevoeging van het woord *volontaire* geschiedde op voorstel van M. van Humbeeck, „afin d' exclure le suicide commis par un individu en état de démence et n'ayant plus une volonté réelle.” Dit geeft weinig licht; is *démence* in beperkten zin opgevat, kan er van suicide geen sprake zijn. Even weinig opheldering geeft ons Namur, die slechts spreekt van *démence* ou tout autre fait exclusif de la volonté.

Een gewichtig punt is de regeling der bewijslast. Volgens den algemeenen regel moet de verzekerde de oorzaak der schade aantonen, welke dan moet blijken buiten zijn toedoen of schuld te zijn ontstaan.

Dienovereenkomstig zou degene, die op de verzekerde som aanspraak maakt, moeten aantonen dat de dood door toevallige omstandigheden veroorzaakt was. De Belgische Code heeft bij de levensverzekering de bewijslast eenigzins gewijzigd: Evenals men ook volgens onze wet aanneemt, dat bij verzekering van gebouwen en goederen, brand gepraesumeerd wordt aan, wat den verzekerde aangaat, toevallige omstandigheden is te wijten, behoudens tegenbewijs, zoo wordt de dood van den persoon, wiens leven verzekerd is gepraesumeerd het gevolg te zijn van omstandigheden buiten de bij het contract betrokkene personen, of misschien juister gezegd, de verzekeraar is tot uitkeering der verzekerde som verplicht, tenzij hij bewijst, dat een der gevallen aanwezig is, waarin de wet de verzekering doet vervallen.

Volgens de oorspronkelijke redactie nu, zou de verzekeraar de suicide *volontaire* moeten bewijzen. Deze bewijslast den assuradeur optedragen, achtte men te bezwarend; in de meeste gevallen zou zulks hem niet mogelijk zijn. Vandaar de toevoeging: „sauf la preuve que celui-ci n' a pas été volontaire;” op grond dat in 't algemeen iemands daden verondersteld moeten worden het uitvloeisel te zijn van zijn vrijen wil, en het voor den eischer, die den persoon in zijne laatste dagen alligt

heeft gadegeslagen, meer mogelijk is door getuigen of verklaring van deskundigen het niet vrijwillige der daad aan te toonen.

Deze regeling der bewijslast met toepassing dier vermoedens schijnt mij én billijk én praktisch.

In ons regt vind ik hieromtrent eene uitspraak van scheidsregters te Rotterdam, medegedeeld in het W. v. h. R. No. 4707, waar ook den assuradeur het bewijs van den zelfmoord werd opgelegd; het al of niet vrijwillige der daad maakte geen punt van onderzoek uit.

Het motief luidt: „Overwegende, dat bij art. 1 al. 2 der voorwaarden van verzekering de gedaagde (de Nationale Levensverzekeringsbank te Rotterdam), zich verbonden heeft tot de betaling van het bedrag der verzekering, dadelijk na het overlijden van den persoon, op wiens leven de verzekering is gesloten, en na de vervulling der in art. 10 omschreven formaliteiten, waardoor de verzekerde som invorderbaar wordt.

„Overwegende, dat in art. 5 der voorwaarden enkele gevallen van overlijden, o. a. door eigen toedoen worden opgenoemd, welke zoo zij zich voordoen, de polis krachteloos maken, en den verzekeraar van de verplichting tot betaling bevrijden, welke gevallen een *uitzondering* vormen op den bij art. 1 uitgedrukten regel:

dat de gedaagde, die zich op zoodanige uitzondering beroept, deze zal hebben te bewijzen” enz.;

De gedaagde had nog aangevoerd, dat art. 10 van de voorwaarden inlevering eischt van bewijsstukken, waar-

door wordt aangetoond de aard der ziekte of van het toeval, waaraan degene, wiens leven verzekerd werd, is overleden; dat òf eene ziekte, òf een toeval in den zin van ongeluk de oorzaak moest zijn van het overlijden, om het regt op de verzekerde som te doen geboren worden, zoodat het bewijs van de ziekte of het ongeval op den eischer zou rusten.

De scheidregters oordeelden anders: Overwegende dat evenwel op die wijze aan den zin der woorden geweld wordt gedaan, daar toeval slechts gesteld is tegenover ziekte om de twee soorten van overlijden: de meest voorkomende tengevolge van ziekte en die welke plaats heeft door eene noodlottige gebeurtenis van elkander te onderscheiden, zoodat de eischer aan zijne verplichting voldaan heeft door op te geven den aard van het toeval, de noodlottige gebeurtenis, in casu, de verdrinking."

De scheidsregters namen dus aan, dat volgens de conditiën der levensverzekering, de verzekeraar steeds tot uitkeering verplicht is, *tenzij* een der uitgezonderde gevallen aanwezig is. Daartoe gaf de redactie dier conditiën veel grond; ook die onzer wet zou tot eene beslissing in dien zin aanleiding geven, daar zij zegt, dat in het bedoelde geval *de verzekering vervalt*. De verzekeraar zou derhalve het aanwezig zijn van het in art. 307 genoemde geval als exceptie moeten opwerpen. Wenschelijk ware het, zoo de wet bepaaldelijk de bewijslast geregeld had.

De vraag of elke zelfmoord of slechts die met bewusten wil de verzekering doet vervallen, is voor zoover ik heb

kunnen nagaan, niet aan de beslissing onzer regterlijke magt onderworpen geweest. Het is niet vreemd, dat dergelijke processen zich zelden zullen voldoen. Aan den eenen kant toch betalen de maatschappijen in twijfelachtige gevallen liever de verzekerde som dan de kans te loopen daartoe veroordeeld te worden, en alzoo in minder goeden naam bij het publiek te komen; aan den anderen kant geven de betrekkingen van den overleden persoon ongaarne aan het feit meerdere publiciteit; vandaar treedt men meest in eene schikking of onderwerpt het geschil aan arbiters. Zoo vindt men eene arbitrale uitspraak medegedeeld in het Magazijn van Handelsregt, deel XXII:

Eene weduwe, wier overleden man te haren behoefte zijn leven bij de gedaagde maatschappij (wordt niet gemeld, welke) had doen verzekeren, vordert uitkeering der verzekeringssom. De maatschappij antwoordt: dat aangezien de echtgenoot der eischeres zich door verdrinking van het leven heeft beroofd, mitsdien de, ook bij het reglement vastgestelde, bepaling in werking treedt, dat het regt van vorderen vervalt, indien het overlijden het gevolg is geweest van zelfmoord."

De eischeresse voert hiertegen aan: dat indien het gestelde feit ook al bewezen ware, het toch niet afdoende zou zijn omdat, daar de overledene aan eene hersenziekte lijdende was, welke toerekenbaarheid uitsloot, mitsdien ten deze de handeling niet als zelfmoord kon beschouwd worden.

De arbiters beslisten in het voordeel der weduwe op grond dat niet elke opzettelijke daad, waardoor de dader

een einde aan zijn leven maakt, onder het begrip van zelfmoord naar de wet behoort, maar slechts dan, wanneer de handeling den dader toerekenbaar is.

en iets verder:

„Zelfs naar het spraakgebruik is het opzettelijk verrigten eener doodelijke handeling niet genoeg om zelfmoord aanwezig te achten; die opzettelijk van eene vergiftige spijs gebruikt, zonder te weten dat zij vergiftigd was; die opzettelijk een geweer aftrekt meenende dat het niet geladen was, begaat geen zelfmoord, al berokkent hij zich door die handelingen den dood” — hier is eenige begripsverwarring; men spreekt slechts van eene opzettelijke daad, wanneer het gevolg der handeling ook gewild is; opzet veronderstelt een oogmerk. — „Er wordt om van zelfmoord te kunnen spreken, gevorderd dat de handeling zij verrigt met den *wil* om zich van het leven te berooven; zoo dikwijls echter in regten die wil in aanmerking komt, dat is zoo dikwijls aan den wil regtsgevolgen verbonden zijn, moet de wil zijn zelfbewust, gevormd door hem, die het vrije bezit zijner geestvermogens heeft. Waar bewustzijn en (of) het vrije genot der geestvermogens ontbreekt, bestaat geen wil, kan dus ook niet plaats hebben *zelfmoord* omdat tot het begrip daarvan *wil* behoort.”

Dat, waar het bewustzijn geheel ontbreekt, van geen zelfmoord sprake kan zijn, zal wel niemand ontkennen. Dat echter als het *vrije* genot der geestvermogens niet aanwezig is, geheel geen wil, althans geen wil die in

aanmerking komt, mogelijk zijn zoude, kan ik niet toegeven; geen wil misschien die rechtsgevolgen kan in 't leven roepen, maar wel een zoodanige die eene handeling tot een gewilde daad kan stempelen en dat is volgens het spraakgebruik genoegzaam om van den dader te kunnen zeggen, dat hij zich van het leven beroofd heeft.

Dat alleen aan een zelfbewusten wil door het recht, rechtsgevolgen verbonden zijn, is alleen *dán* waar, wanneer door den *wil* een rechtstoestand kan in 't leven worden geroepen, wanneer de wil de directe oorzaak is van het rechtsgevolg; het scheppend element. Of zal iemand die in eene halve roes van dronkenschap mijne ruiten ingooit, zich van de schadevergoeding kunnen bevrijden met te zeggen, dat het recht alleen aan den zelfbewusten wil rechtsgevolgen vastknoopt, en hij toen niet recht wist wat hij deed?

Maar de motieven dezer arbitrale uitspraak zouden ons brengen op een geheel verkeerd terrein. We hebben hier niet te doen met den juridieken wil.

Ik heb deze beslissing uit onze arbitrale rechtspraak — men vindt er slechts zeer enkelen vermeld — aangehaald, niet derhalve als op juiste gronden steunende, maar als aanwijzende de in ons recht waarschijnlijk heerschende opvatting, en als wordende ook meest gevonden in de Fransche en Duitsche rechtspraktijk; o. a. besliste het hof van Appèl te Parijs meermalen dat slechts van suicide kan gesproken worden, waar de handeling *volontairement*,

met volle bewustheid had plaats gehad; ook alzoo het Reichsoberhandelsgericht in Deutschland, Arrest 1 Nov. 1874 en 18 October 1875. Zie Goldschmidts tijdschrift bd. 23.

Het Oberappellationsgericht te Dresden daarentegen noemt Selbstmord: jede act der Selbstentleibung auch in unzurechnungsfähigen Zustande, namentlich in Zustande der Melancholie oder gar des Wahnwitzes (arrest 10 Jan. 1868 aangehaalt bij Goldschmidt); in deze opvatting staat het echter vrijwel alleen.

De Engelsche regtspraak neemt meest aan, dat de zelfmoord dán bevrijdend voor den verzekeraar werkt, wanneer de handeling geschiedt tengevolge van een blijkbaar beraamd plan, met tot het doel geeigende middelen, ook al verkeert de persoon in zulk een ziekelijken geestestoe-stand, dat hij het zedelijke karakter der handeling niet kan beseffen. Dit komt het meest overeen met het vroeger door mij medegedeelde arrest van het Nürnbergsche appellationsgericht, welk laatste arrest naar mijne meening juist weergeeft, welke beteekenis men hechten moet aan de woorden van ons artikel 307.

Wenschelijk echter zou ik het achten, zoo men kon aannemen de door de hoogste gerechtshoven van Frankrijk en Deutschland aangenomen beslissing, ook voorkomende in de door mij aangehaalde scheidsregterlijke uitspraak, dat slechts dán de verzekering zal vervallen, zoo de handeling met vrijen wil en volle bewustheid daarvan geschied is; vooreerst als zijnde in overeenstemming met

de leer van het verzekeringsregt, zooals ik vroeger meen genoegzaam aangetoond te hebben en tweedens als min aanleiding gevende tot beslissingen van zeer betwifelbare billijkheid.

In het geval nu, dat volgens de wettelijke bepaling van art. 307 de verzekering vervalt, wat moet men dan beslissen omtrent de vraag of de verzekeraar verplicht zal zijn tot restitutie der genotene premien of van de in eens door den verzekeringnemer gestorte som?

De beschouwing van den Belgischen Minister van justitie voorgedragen in de zitting van den senaat van 12 Maart 1873 was de volgende:

„Dans tous les cas de suicide, de condamnation judiciaire etc, le contrat demeure sans effet.”

„La conséquence en est, que les bénéficiaires de l'assurance n'ont pas d'indemnité à recevoir. La compagnie est déchargée de son obligation à cet égard.

„Mais d'autre part, il ne serait pas juste qu'en déchargeant la compagnie de ses obligations, ou lui permit d'en conserver le prix, au détriment de ceux, qui en ont fait les versements. C'est pourquoi on impose à la compagnie l'obligation de restituer aux ayants droit les versements effectués. La vérité est que lorsque les parties ont contracté, ni le duel, ni le suicide ni la condamnation judiciaire, ni aucun événement semblable n'est entré dans leurs prévisions.

„On peut donc dire, que s'il y a suicide, duel, com-

damnation judiciaire, on se trouve, *en dehors* du contrat, dans une hypothèse qu'il n'a pas prévue et pour laquelle il n'est pas fait.

„Il n'y a dès lors nulle injustice à ce que, s'attachant à la réalité des choses, la loi remette les parties dans l'état ou elles se seraient trouvées si aucun contrat n'était intervenu et opère une sorte de *restitutio in integrum*. La compagnie trouvera dans la jouissance des intérêts une compensation aux frais qu'elle aurait peut-être dû supporter.”

In dien zin stelde de minister dan ook een amendement voor, dat veel bijval vond. Ten slotte schijnt die meening niet gedeeld te zijn geworden, daar alinea 5 van art. 41 der Code thans luidt:

„Dans ces divers cas, l'assureur *conserve* les primes, s'il n'y a convention contraire.”

De beschouwing van den Belgischen minister is vooreerst onbillijk ten opzichte van den assuradeur, houdt er geene rekening mede, dat deze gedurende een tijd de risico heeft geloopt de verzekerde som te moeten uitkeeren; en ten tweede maakt zij geen verschil tusschen de gevallen dat de verzekering slechts voor een bepaalden tijd, of voor den ganschen duur van het leven wordt gesloten, 't geen m. i. een gewigtig onderscheid maakt.

Bij de eerste toch draagt de verzekeraar de risico slechts voor dien bepaalden tijd; hij verbindt zich slechts tot uitkeering der verzekeringssom, zoo de persoon binnen dien termijn sterft; is de persoon na het verstrijken daarvan

nog in leven, zoo lucreert de assuradeur de premiën. De beschouwing van den Belgischen minister alsof nu het contract moest gerekend worden niet te hebben bestaan, zoo de verzekering vervalt, is niet juist; de werking van het contract vervalt op dat oogenblik *faute d'objet*, doordat het verzekerd leven, waaraan de overeenkomst geknoopt was wegvalt; het is alsof iemand zijn tegen brandschade verzekerd huis afbreekt. Tot zoolang echter heeft het contract bestaan en zijne werking kunnen hebben; de assuradeur heeft de reeds genotene premiën ten volle verdiend; ze waren het *pretium periculi*.

Iets anders is het bij de verzekering voor den geheelen duur van het leven.

Voor ik dit geval nader beschouw, moet ik eerst de meening weerleggen van sommigen, die geen verschil meenen te kunnen vinden tusschen deze twee wijzen van verzekering.

Zoo noemt de heer Foest ¹⁾ de verzekering voor den duur van het leven, slechts eene ontwikkeling van het begrip verzekering voor een bepaalden tijd, bijv. 10 jaren, die wederom hare ontwikkeling te danken heeft aan de verzekering op het leven, gesloten voor één jaar.

Deze laatste zou de grondgedachte zijn van alle assurantie. Het betalen der premie is dan eene stilzwijgende vernieuwing der overeenkomst, die facultatief is, namelijk alleen van den kant van den verzekerde, gelijk bij alle

¹⁾ Dissertatie. Leiden 1880. Iets over Levensverzekering.

andere soorten van assurantien; men heeft dus als 't ware zoovele contracten, als er nog jaren verlopen vóór het sterven van het verzekerd leven.

De onjuistheid dezer voorstelling springt dadelijk in 't oog wanneer men bedenkt, dat de betaling bij premiën volstrekt niet de eenige wijze is, waarop een dergelijk assurantiecontract gesloten wordt. Men kan zich evenzeer verzekeren door het storten in eens van zeker kapitaal. Is het in dat geval nog een overeenkomst die jaarlijks stilzwijgend vernieuwd wordt? Hier zal men toch wel moeten toegeven, dat de overeenkomst eene levenslange is. En dat is ze steeds. De betaling met jaarlijksche (dikwijls is het zelfs driemaandelijksche) premiën is alleen eene faciliteit voor den verzekerde. Verder pleit tegen bovenaangehaalde voorstelling het bestaan van tarieven, waarbij men slechts *tot* op zekeren leeftijd eene premie betaalt, met het oog op diegenen, die misschien liever in de dagen van kracht en gezondheid iets meer willen betalen om later daarvan bevrijd te zijn; hoe is dit te rijmen met de jaarlijksche hernieuwing van een contract?

Ook is de berekening der premiën, de terugkoop en beleening der polis, alles gebaseerd op eene overeenkomst voor het geheele leven gesloten; de assuradeur rekent op eene voortdurende betaling der premiën, alleen eindigende door den dood van het verzekerd leven; en de statuten der maatschappijen bevatten steeds conditiën voor het geval, dat de verzekerde de overeenkomst mogt willen *verbreken*. Ingeval de overeenkomst eene jaarlijksche

ware, waarom zijn dan de tarieven steeds zoo bepaald, dat de in de eerste jaren te betalen premiën de risico-premie verre overtreft? Waarom zijn er dan ook geene tarieven, waar de jaarlijksche premie, ik bedoel natuurlijk de netto premie, juist de risicopremie is, zooals bij brand en andere verzekeringen en ook bij levensverzekering op korten termijn? Als reden daarvan geeft men op, — ik neem hier de woorden van Foest, — dat elk jaar, dat de verzekering zou vernieuwd worden, is de persoon wiens leven verzekerd wordt ouder geworden, de kans van sterven dus grooter, waaruit volgt, dat de premie, waarvoor de verzekeraar de risico op zich wil nemen, hooger is en na jaren zou het bedrag zoozeer gestegen zijn, dat de voldoening er van, met het oog op den vermogenstoestand van den verzekeringnemer te bezwarend zou worden; en hij welligt zich genoodzaakt zou zien, juist nu zulks het meest noodig is, in gebreke te blijven en daardoor alle vroegere opofferingen van zijne zijde als 't ware ongedaan te maken. (Hier vergeet men, dat in het door hen aangenomen stelsel die vroegere opofferingen volstrekt niet nutteloos geweest zijn; daarvoor is men immers dat jaar verzekerd geweest; evengoed immers als bij andere verzekeringen. Is dit niet juist het sterkste bewijs dat de verzekering *geen* jaarlijksche was?)

Om nu hieraan tegemoet te komen en te verhinderen, dat bij een lang leven alle vroeger gedane geldelijke praestaties te vergeefs zouden zijn (al weer in dat stelsel niet waar; hij had immers in dien tijd kunnen

sterven) berekent men met het oog op den waarschijnlijksten levensduur het gemiddelde der te betalen premien d. i. het jaarlijksche bedrag daarvan. Wat derhalve eerst te veel wordt betaald, wordt later te weinig ingebracht; het eerste strekt dus alleen en uitsluitend tot aanvulling van het tweede, maar is in geen enkel opzicht daarvan onderscheiden en de geheele premie is eene zuivere assurantiepremie.

Bij het vernemen dezer voorstelling van zaken, is men waarlijk geneigd tot den uitroep: Hoe zorgelijk en belangstellend zijn toch die verzekeringsmaatschappijen! Uit vaderlijke vrees dat we op latere jaren de hooge premie niet zullen kunnen betalen, zelve niet iets hebben weten te sparen, zegt zij: geeft mij nu maar vast dat meerdere dat ge anders later zoudt moeten betalen; ik zal het voor u bewaren en opsparen (ondertusschen als de verzekeringnemer reeds na weinige jaren sterft, wordt wel de verzekerde som uitbetaald, maar waar blijft dan dat excedent der premie, dat, wat men in de eerste jaren te veel betaald heeft?); die gemiddelde jaarlijksche premie is dus alleen in het belang van den verzekeringnemer, eene pure vriendelijkheid van den verzekeraar. Mij dunkt, die zorg strekt zich dan wel wat ver uit. Zou 't niet zeer mogelijk zijn, en meestal zelfs, dat hij die een verzekering sluit — stel hij leeft van een vast, matig inkomen — in de eerste jaren of niet veel daarvan kan missen, of nog jong en sterk, juist voor de eerste, onzeker nog hoevele jaren, voor het niet waarschijnlijke, maar toch

mogelijk geval van sterven verzekerd wil zijn; waarom hem geene gelegenheid gegeven jaarlijks uitdrukkelijk de overeenkomst te sluiten tegen eene geringe, maar de werkelijke risico premie, zoolang hij zulks wenschelijk acht? Hetgeen hij nu minder behoeft te betalen, zal hij immers zelf wel kunnen opsparen om, zoo hij ook nog op hooger leeftijd verzekerd wil zijn, die hoogere premien te kunnen voldoen. De betaling eener gemiddelde premie en de daaruit ontstane reserve alleen te willen verklaren uit berekenende voorzorg der maatschappijen, dat de verzekeringnemer in latere jaren de hooge premien niet zal kunnen voldoen, gaat niet aan, en wat de bron en het juiste doel der reserve is, hierover bestaat tusschen de vakmannen nog te veel strijd en dit ligt ook te veel buiten den kring van het groote publiek, dan dat zulks veel invloed zou kunnen hebben op de beschouwing van het levensverzekeringscontract in het dagelijksch leven. En het verkeer beschouwt de verzekering voor den ganschen duur van 't leven, niet als vernieuwing van eene jaarlijksche verzekering; hij, die zulk een contract sluit wil zich ook gewaarborgd zien dat zijne gezondheidstoestand welligt ongunstig wordende, tegen de, bij het begin, eenmaal vastgestelde premie, de verzekeraar gebonden zal zijn tot eene bepaalde uitkeering bij zijn mogelijk overlijden.

Hij verbindt zich daarentegen, om zoolang hij leeft jaarlijks eene premie te betalen. Die verbindtenis tot eene jaarlijksche prestatie is bij het verzekeringscontract geboren;

De onzekerheid nu of men wel steeds in staat zal zijn die som te betalen, zou menigeen afschrikken van het sluiten van eene verzekering; 't is daarom dat de verzekeraar in den regel de gelegenheid biedt om of het contract te verbreken tegen afkoop der polis of de verzekerde som te verminderen, in welk geval de reeds betaalde premien in rekening worden gebracht bij de premiebetaling van de verminderde verzekering. Ook is het onaannemelijk, dat eene overeenkomst waarbij het zeker is, dat de assuradeur eenmaal zal moeten betalen, slechts onzeker wanneer, volgens dezelfde regelen te behandelen zou zijn als eene, waarbij het zelfs onzeker is, of de prestatie ooit verplicht zal zijn.

Komen we nu terug tot de vraag, of de verzekeraar, bij het vervallen der verzekering voor den levensduur, tot eenige restitutie van premiën verplicht zal zijn, zoo zien we, dat de wet in art. 281 hem daar van vrijstelt, daar hij gevaar heeft geloopt gedurende den tijd, dat de verzekering bestaan heeft.

Dit is het gevolg der partieele herziening onzer levensverzekeringswet in 1875. Vóór dien tijd was het twijfelachtig of een dergelijke overeenkomst tot die van levensverzekering kon gebracht worden, als zijnde de dood eene zekere gebeurtenis, slechts onzeker wat den tijd betreft en men dus alleen binnen zekere tijdruimte van den dood als eene onzekere gebeurtenis spreken kan. Om dien twijfel op te

heffen, reeds tot het wezen van verzekering genoegzaam achtende, zoo het slechts onzeker is, wanneer eene bepaalde gebeurtenis zal plaats grijpen, bragt de wetgever de levensverzekeringen voor den levensduur onder dezelfde bepalingen als die voor bepaalden termijn, zonder verder na te gaan, welke der daaromtrent bestaande regelen wijziging behoeften. En waarlijk ware dit wel noodig geweest, al ware het slechts om het volgende: Bij eene verzekering voor bepaalden termijn, zou hij, die zich van het leven berooft voor den verzekeraar eene verpligting tot betaling der verzekerde som doen *geboren* worden, die misschien anders niet hadde plaats gehad; de verzekering komt dus te vervallen. Bij die voor den levensduur daarentegen wordt geene verpligting tot uitbetaling door dit feit geboren; het feit schept hier de verpligting niet; de verzekerde som zou in elk geval moeten uitgekeerd worden, 't zij vroeger 't zij later; de dood en dus de uitbetaling zou eenmaal komen. Door zich van het leven te berooven, door zijn dood te verhaasten heeft hij slechts de verpligting tot uitbetaling der verzekerde som vervroegd.

Is het billijk, dat wanneer iemand, wiens leven wellicht reeds jaren lang verzekerd is geweest en die reeds jaren de premiën aan den assuradeur heeft uitbetaald, zich op hoogen leeftijd van het leven berooft, terwijl de natuurlijke dood toch spoedig gevolgd zou zijn, daardoor de verzekering vervalt en de assuradeur daardoor eene winst behaald, of liever een niet te verwach-

ten voordeel, ten nadeele van den bij de verzekering belanghebbende?

Prof. Fick te Zürich ¹⁾ komt tot de volgende oplossing: Hij beschouwt, naar het voorbeeld van Malsz, de verzekering voor den ganschen duur van het leven niet als een zuiver verzekeringscontract maar als een verzekeringscontract verbonden met successieve inleg van kapitaal. De premie is voor een deel werkelijk risico premie, het andere deel strekt vooreerst tot aanvulling van de te lage premie die in latere jaren betaald wordt, tweedens om met renten op renten het kapitaal te vormen. dat bij den dood zal moeten worden uitgekeerd. Wanneer de persoon zich nu van het leven berooft, kan van een regt op de volle verzekeringssom geen sprake zijn; maar zegt Fick, nu ontstaat de vraag, in hoeverre de verzekeraar moet uitkeeren hetgeen tot dien tijd, jaarlijks, boven de risicopremie betaald is, voor zooverre dit nog niet gestrekt heeft, die der latere jaren aan te vullen, als mede de renten daarvan; de zoogenaamde reserve.

Wanneer de statuten niets daaromtrent bepalen, wil hij deze reserve, dit dekkingskapitaal zien uitbetaald. Zonder risico geen premie. Die reserve is den verzekeraar toevertrouwd, om voor de volgende jaren de te betalen premie tot de werkelijke risico premie aan te vullen; dit valt weg, door dat het verzekerde leven als het ware uit

¹⁾ Goldschmidts tijdschrift bd. 20.

de overeenkomst, zich terugtrekt; die reserve is dus sine causa bij den verzekeraar en kan dus door de regtverkrijgenden van den verzekerde met eene *condictio causa data causa non secuta* teruggeëischt.

Bevatten de statuten bepalingen voor het terugtreden uit de overeenkomst, zooals meest het geval is (afkoop der polis), dat een gedeelte der reserve wordt terugbetaald, dan ook alzoo bij zelfmoord, 'tgeen Fick beschouwt als een vrijwillig zich terugtrekken.

Tot een gelijksoortig resultaat komt ook Predöhl, (Goldschmidts tijdschrift bd. 22). Ook deze beschouwt de levensverzekering als een contract van gemengde natuur. De premie is deels risicopremie, deels bestemd tot het vormen van het kapitaal, dat bij het overlijden zal worden uitgekeerd. Het eene deel der premie is dus een inleg van kapitaal, als in eene spaarkas, dat door den assuradeur beheerd wordt. Dat, waartegen verzekerd wordt is bij Predöhl niet het gevaar dat bij iemands dood zijne betrekkingen schade kunnen lijden, maar het gevaar dat degene die door sparen eene zekere som wil vergaren, door een vroegtijdigen dood daarin verhinderd zal zijn. Dit gevaar neemt de assuradeur op zich, door bij den dood aan te vullen wat aan de reserve (de betaalde premiën + de renten) ontbreekt om de verzekerde som uit te maken. Dan is er ook geene reden, waarom bij zelfmoord de assuradeur deze reserve zich tot winst zou kunnen maken, en is het regtens, dat deze reserve wordt uitbetaald.

Hoewel ik mij wat het resultaat hinner beschouwingen

betreft, gaarne zou vereenigen met Fick en Predöhl, welk resultaat ik althans billijk acht, geloof ik, dat zij, die de gemengde natuur der levensverzekering ontkennen, deze overeenkomst als eene gewone verzekering beschouwen, in dit opzigt van een juister standpunt uitgaan, dat zij de overeenkomst opvatten, zooals zij zich in het dagelijksch leven voordoet, alleen letten op de wilsverklaringen en de daaruit voortvloeiende prestatien der partijen, zonder te treden in 't geen men zou kunnen noemen, de techniek der levensverzekering. Hoe toch de maatschappijen van levensverzekering hunne berekeningen maken, wat de beteekenis en doel der reserve is, of de premie al of niet een dubbel karakter heeft, kan op eene wettelijke regeling der inrigtingen van levensverzekering mogelijk van invloed zijn, niet echter den juridieken aard van het contract bepalen.

Uit den aard der prestatien, waartoe partijen zich verbinden, besluit men tot het karakter van het contract, niet uit de wijze waarop de eene of andere partij zich daartoe in staat weet te stellen.

Zijn nu de prestatien, die uit een contract van levensverzekering voortvloeien van dien aard, dat zij beantwoorden aan de eischen, die het contract van verzekering op den voorgrond stelt?

Ik meen van neen; en wil daarom op eenige punten wijzen die m. i. groot bezwaar geven het contract van

levensverzekering onder de assurantie-contracten te rangschikken.

Vooreerst dan: wat is het onzeker voorval met het oog op hetwelk hij zich verzekert, die voor den geheelen duur van zijn leven de overeenkomst sluit?

Men kan niet kortweg zeggen: de dood, zooals bij verzekeringen voor een bepaalden tijd het geval is; dit is toch een zeker voorval, slechts onzeker wanneer. Dit laatste nu, is na de wijzigingswet van 1875 voldoende voor verzekering. Het komt dus aan op het onzekere wanneer. Nu gevoelt men echter, dat dan ook het *wanneer*, niet onverschillig mag zijn voor hem, die de verzekering sluit of voor hem te wiens behoefte ze gesloten wordt. Ingeval het geen verschil maakt, *wanneer* het feit plaats vindt, 't zij vroeg 't zij laat, kan er van geene verzekering sprake zijn. Het blijft dan wel onzeker *wanneer* het feit zal plaats hebben, maar het begrip gevaar valt geheel weg. Het begrip verzekering eischt, dat het onzeker is of men schade lijden zal; het is verzekering tegen *mogelijke* schade; is het nu reeds volkomen zeker, wat verzeker ik dan? Met schade staat gelijk gemis van gewacht voordeel. Wanneer het volkomen zeker is, dat ik een verwacht voordeel zal moeten missen, is geene verzekering denkbaar; de wet eischt zelfs, dat het verwacht voordeel naar alle waarschijnlijkheid mij anders ten deel zou vallen. Wil er nog iets van het denkbeeld verzekering overblijven, dan moet er nog gevaar bestaan in het te vroeg voorkomen van het feit.

Zoo is men dan ook tot deze voorstelling gekomen : hij die een levensverzekering sluit , verzekert zich tegen het gevaar , dat de dood op onverwachten tijd intreedt (Lichtenfels t. a. p. pag. 21), afwijkende van den natuurlijken loop der zaken , vóór de persoon den vermoedelijken levensduur bereikt heeft ; dat gevaar neemt de assuradeur op zich door alsdan de verzekerde som uittebetalen. Maar die voorstelling is volkomen in strijd met de werkelijkheid ; wanneer toch het onzeker voorval bestond in het overlijden vóór den vermoedelijken levensduur , vóór dat men op andere wijze voorzieningen had kunnen maken , zou de verzekeraar immers bevrijd moeten zijn , als de vermoedelijke levensduur *wel* bereikt , de persoon wiens leven verzekerd was , op gevorderden leeftijd overleden was.

Noch het overlijden derhalve , noch het onzeker tijdstip van het overlijden kan hier een gevaar genoemd worden ; het eerste niet , omdat het zeker is , het tweede niet , omdat ook al heeft zich het gevreesde geval *niet* voorgedaan , het zoogenaamde gevaar dus geweken is , de verzekerde som toch wordt uitbetaald. Het zou dus eene verzekering zijn voor het geval dat een onzeker voorval *wel* plaats had , en ook voor het geval dat het *niet* plaats had.

Komen we nu tot het vereischte van schade , waarmede samenhangt , dat van een belang bij den verzekeringnemer.

Dat de dood een schade aanbrengend feit zijn kan , valt* natuurlijk niet te ontkennen. Toch moet ik op-

merken, dat de dood op zich zelve slechts zelden de directe oorzaak der schade is; zulks zal het geval zijn wanneer A. bijv. regt heeft op eene jaarlijksche uitkeering, zoolang B. leeft of in gemeenschap van goederen gehuwd is met B., die eene lijfrente of pensioen geniet; hier verliest A. door den dood van B. een vermogensregt. In de meeste gevallen is de dood slechts de indirecte oorzaak of brengt slechts in vereeniging met andere feiten de schade te voorschijn. Zoo zal de dood van den schuldenaar wiens leven door mij is verzekerd, mij slechts dan schade toebrengen, zoo diens erfenis onder voorregt van boedelbeschrijving aanvaard wordt. Op dit punt hoop ik later terugtekomen.

Wat het belang betreft bij levensverzekering gevorderd, zoo is meermalen reeds, o. a. door Endemann en Hinrichs ¹⁾ aangetoond, dat dit vooral bij verzekering van het leven, al van zeer weinig beteekenis is. De praktijk bekreunt zich niet om dit wettelijk vereischte. Dit is wel geen afdoende reden; het wettelijke regt behoort niet alles in zich op te nemen, wat het verkeer aanbiedt, het moet tevens de leidsman zijn der volksovertuiging, die welligt tijdelijk op een dwaalspoor kan geraakt zijn; maar het vereischte van belang is met geen mogelijkheid consequent vol te houden. Of zou, indien de persoon, wiens leven verzekerd was, in een tijd toen hij nog gezond en werkzaam was, tot een toestand van

¹⁾ Goldschmidts tijdschrift, bd. 20 en bd. 10.

ADIEU, BEAU LAC !

(DOLSK!) DHÀGH, DHAME —

verlamming of kindschheid was geraakt, zoodat zijn leven niet het minste vermogensbelang voor zijne betrekkingen oplevert, ja de uitgaven te zijnen behoeve gemaakt voor zijne betrekkingen zeer bezwarend zijn geworden, de verzekering alsdan nietig moeten worden, en de verzekeraar bij het overlijden de exceptie van het niet bestaan van eenig belang kunnen opwerpen? Integendeel, al wordt hier door den dood niets geen schade geleden, zoo wordt de volle verzekerde som uitbetaald. Goldschmidt (Zum Recht der Lebensversicherung in zijn tijdschrift bd. 23) zegt, dat in dit geval de voortgezette verzekering van een later waardeloos geworden leven nu berust op de, juist door de reeds loopende verzekering, geschapene economische waarde van dit leven. Derhalve een belang dat juist door het contract geboren wordt. Maar dat is immers een geheel ander belang dan bij 't leven van een persoon vereischt wordt, en dat verzekerd heet te worden. Door het contract van verzekering moet een *bestaand* belang verzekerd, niet een niet aanwezig geboren worden; de dood zou hier dan een voordeel verschaffen. Ook zou dan zonder eenig belang daarbij te hebben, men ieders leven kunnen verzekeren, want door de eenmaal gesloten verzekering, zou een belang geboren worden.

Is belang een wezenlijk vereischte, dan zal dit moeten aanwezig zijn, althans op het oogenblik dat het gevaar, het onzeker voorval plaats vindt. Veroorzaakt zulks geen schade, zoo wordt geene schadevergoeding uitgekeerd, dit is essentieel aan de verzekering, maar die consequentie

nemen de voorstanders der schadetheorie bij levensverzekering niet aan.

En zelfs wordt in verscheidene conditiën der maatschappijen, met het geval van den dood gelijk gesteld, het bereiken van zekeren leeftijd, en wordt soms op 85, soms op 90jarigen leeftijd de verzekerde som uitbetaald.

En wordt dit belang ook vereischt bij verzekering van eigen leven? Hier neemt men aan, dat uit het aangaan van 't contract het belang zelve blijkt; met evenveel regt kan men zulks zeggen van de verzekering van het leven van een derde aan wien de contractant geheel vreemd is. (natuurlijk misdadige bedoelingen daargelaten; maar de eisch van belang met het oog hierop heeft met de leer der verzekering niets te maken.)

Maar juist blijkt hieruit, dat het vereischte van belang niet essentieel is, zooals bij de andere verzekeringen. De origine van dit vereischte is voor een deel: vrees voor misbruiken; daarom dat het bij verzekering van eigen leven achterwege blijft; anderdeels is het als vereischte ingeslopen, ten einde het contract niet op spel en weddenschap gelijke. Bij de andere verzekeringen is het niet hierom zoozeer, als wel omdat, zoo er geen belang bestaat, er ook van geene schade of gemis van voordeel sprake kan zijn.

De eisch van het belang krijgt dan bij levensverzekering eene geheel andere beteekenis als bij het gewone assurantiecontract, waar het tot het wezen daarvan behoort. Zonder belang geen assurantie. Bij de levensverzekering kan het zijn nut hebben, dat de wet om mogelijke mis-

bruiken te keer te gaan bepale, dat de verzekeringnemer bij het leven van een derde daarbij belang moet hebben; dan is het een bijkomend iets, een vereischte, willen de partijen het contract door de wet erkend zien.

Vandaar, dat men het met het belang dan ook zoo nauw niet neemt, en de verzekering geldig zal geacht worden, zoo niet blijkt van misdadige bedoelingen, noch van een voornemen van weddenschap.

Geheel anders bij de gewone verzekering. Was hier geen belang, zoo is ook geene schade geleden, en slechts die schade welke werkelijk geleden wordt, vergoedt de verzekeraar. Schadevergoeden, dit is de prestatie van den assuradeur. Bij levensverzekering keert hij een bepaalde som uit, onverschillig of de dood al of niet schade heeft toegebracht. Nu ontwijkt men dit bezwaar door de levensverzekering voor te stellen als eene assurantie met getaxeerde polis, waartegen geen bewijs van te hooge taxatie, van de zijde van den verzekeraar mag openstaan, als zijnde eene waardeering van de schade, die 's menschen dood teweegbrengt, niet mogelijk of slechts door hem alleen, die de verzekering sluit.

Vooreerst is dit laatste niet waar. In de gevallen waarin dit contract gesloten wordt, is het meestentijds zeer waardeerbaar, maar dit daargelaten.

Stel u voor, iemand die op zijn eigen leven eene verzekering neemt, gaat die zoo ongeveer na, welke economische leemte hij achterlaat bij zijn overlijden? en berekent hij daarnaar de som die hij wil doen verzekeren? Ik

meen anders. Hij berekent welke som de betrekkingen die hij verzorgd wil zien noodig zullen hebben; daarna gaat hij na, welk kapitaal als inleg in eens of welke jaarlijksche premie hij gevoegelijk zou kunnen missen; met die twee gegevens rekening houdende sluit hij het contract. Waar is nu hier de analogie met de getaxeerde polis? En zelfs bij eene getaxeerde polis wordt de getaxeerde waarde niet uitgekeerd zoo geen schade in 't geheel geleden is; dit vergete men niet. Men let er niet genoeg op, dat bij de gewone of zoogenaamde zakenverzekering de verplichting des assuradeurs niets bestaat in het uitkeeren eener geldsom, indien er eenige schade geleden is, indien de omstandigheden eenigszins ongunstig zijn geworden, maar uitsluitend in het vergoeden der schade welke bewezen wordt geleden te zijn.

Van oververzekering en dubbele verzekering kan bij levensverzekering natuurlijk geen sprake zijn. Oververzekering is verzekering boven de wezenlijke waarde; en de waarde van het leven van den mensch wordt door de wet geacht niet waardeerbaar te zijn. De dubbele verzekering acht de heer Levy ¹⁾ bij de levensverzekering verboden, daar in deze afdeeling der verzekering nergens aan art. 277 zou gederogeed zijn, en onze wet niet, zooals het Pruisische ontwerp van 1857, bepaald heeft: „onderscheidene verzekeringen worden zonder voorbehoud toege-

¹⁾ Themis 1875.

laten. De heer Levy keurt nu af dat onze wet verbiedt om op meer dan ééne wijze voor zijne naastbestaanden te zorgen. Ik geloof dat de heer Levy onze wet ten onregte beschuldigt. Wanneer immers de begrooting der som volgens art. 305 geheel aan het goedvinden der partijen is overgelaten, het leven van den mensch niet te waardeeren is, zoo is de dubbele verzekering van het leven gelijk te stellen met de gedeeltelijke verzekeringen van een bepaalde zaak bij verschillende assuradeuren. Dubbele verzekering toch is eene tweede verzekering van een object, dat reeds voor de volle waarde verzekerd is; het leven van den mensch nooit volgens de volle waarde verzekerd zijnde (zooals de wet aanneemt) kan men hier van geene dubbele verzekering gewagen, de begrooting der som is geheel aan partijen overgelaten; ik kan die zoo hoog nemen als ik wil. Waarom zou ik mij bij één assuradeur behoeven te bepalen?

Dat oververzekering en dubbele verzekering, twee van de eigenlijke verzekering onafscheidelijke begrippen, niet bij levensverzekering kunnen voorkomen, wijst er ook weder op, dat de levensverzekering ten onregte tot de assurantiecontracten gebragt is.

Men spreekt dan van een assurantiecontract met zekere eigenaardigheden. Maar als die eigenaardigheden van dien aard zijn, dat zij het wezen der overeenkomst raken, het eigenlijke begrip omverstooten, is het dan niet redelijker maar een geheel eigen aard aan de overeenkomst toe te kennen?

De beginselen der verzekering passen niet bij het levensverzekeringscontract. Dit geldt met name voor de essentiële elementen van de verzekering.

Dat er punten van overeenstemming bestaan wil ik gaarne toegeven; bij beide contracten is de prestatie van den assuradeur afhankelijk van eene onzekere gebeurtenis, maar bij de assurantie is schadevergoeding de *inhoud* van de overeenkomst; bij levensverzekering slechts het *motief*; en behoeft zulks niet eens te zijn.

Het doel dat de levensverzekering beoogt is eene veel ruimere, zij beoogt niet alleen schadevergoeding. Nemen we een voorbeeld: Iemand wenscht een kapitaal te vormen door sparen, ten einde 't zij reeds bij zijn leven, 't zij na zijn dood eene zekere instelling van weldadigheid of anderszins, zijn lievelingsdenkbeeld tot stand moge komen, maar de dood kan hem overvallen, vóór het benoodigde kapitaal door hem is bijeengegaard. Hier komt de levensverzekering hem te stade. Tegen eene jaarlijksche premie of inleg in eens van eene bepaalde som, heeft hij de zekerheid dat het benoodigde kapitaal eenmaal zal zijn tot stand gekomen. Een overeenkomst, die vroeger veel voorkwam en die hetzelfde karakter weergeeft als de levensverzekering en ten onregte tot de gewone verzekering gebragt werd, is die tegen het gevaar van slavernij; vergoedt hier de verzekeraar de schade die men lijdt door in slavernij te geraten? Welke vermogenswaarde gaat hier verloren of welk verwacht voordeel gemist? Het doel is hier niet schadevergoeding maar slechts, zoo het

geval zich voordoet, eene som beschikbaar te hebben, ten einde zich uit de slavernij te kunnen loskopen, zeker te zijn te kunnen losgekocht worden. Evenzoo is het doel der levensverzekering om op een gegeven moment een zeker kapitaal beschikbaar te zien. De maatschappij verbindt zich dat kapitaal alsdan te zullen uitkeeren.

Alzoo behoort de levensverzekering tot die velerlei soort van overeenkomsten, waarmee de maatschappijen van levensverzekering en lijfrenten zich tegenwoordig bemoeijen, welke allen hetzelfde karakter dragen en allen op dezelfde grondslagen, berekeningen op sterftetafelen gebouwd, berusten.

Vergelijken we eens de levensverzekering met eene overeenkomst, waarmede sommige dier maatschappijen zich tevens onledig houden; ik bedoel de deelneming in een begrafenisfonds.

Niemand, geloof ik, zal een contribueeren aan een begrafenisfonds eene verzekering noemen. 't Is waar, als iemand voor zijne kinderen aan zulk een fonds contribueert, kan men hem de uitdrukking hooren bezigen, dat hij zijne kinderen eene fatsoenlijke begrafenis verzekerd heeft. Dit is echter geen verzekeren in den zin van eene assurantie tegen schade.

Dat de vader zich hierdoor zou verzekeren tegen schade, die de dood en de daardoor noodzakelijke begrafenis hem zou veroorzaken, is toch ook niet aantenemen, daar de dood van zijn kind hem finantieel eerder voordeel dan

nadeel zou berokkenen; men moet ook onderscheiden tusschen regt op schadevergoeding voor geledene schade en het regt tot ontvangst eener geldsom, ten einde zekere uitgaven, door mij gaarne gedaan, te kunnen bekostigen.

Maar om deze nog mogelijke tegenwerping te vermijden, wil ik het geval nemen van den man, die zonder bloedverwanten of betrekkingen in een begrafenisfonds deelneemt, ten einde niet zoogenaamd van de armen begraven te worden; hier zal wel alle idee van verzekering tegen schade wegvallen. Wat is hier het motief? Het is: vorming van een kapitaal, dat tot zeker doeleinde zal kunnen besteed worden.

Ik neem expres dit voorbeeld, daar de heer Melchers, in Themis jaargang 1850, spreekt van een gevaar, 't welk zou aanwezig zijn, dat mijne erfgenamen de kosten der begrafenis zouden moeten betalen.

Vergelijken we nu deze overeenkomst met die van levensverzekering, dan zien we, dat er in het wezen der zaak niet het minste verschil bestaat. Bij beiden betaalt de eene partij eene periodieke prestatie tijdens den duur van zijn leven, terwijl bij diens overlijden de andere partij eene vooraf bepaalde som uitkeert. Het eenige verschil, dat natuurlijk niet eens in aanmerking mag komen is, dat in 't geval van levensverzekering de bepaalde som in den regel grooter zal zijn, daar het doel, waartoe de som strekken moet, een andere is; de elementen der overeenkomst zijn echter volmaakt dezelfde.

Waarom is nu het eene contract eene verzekering, het andere niet?

Geen van beiden zijn het verzekeringen. Ze behooren onder de *contractus innominati*, die even als de overeenkomst van lijfrenten in het Burgerlijk Wetboek te huis behooren.

De overeenkomst van het contract van levensverzekering met die van lijfrenten is dan ook reeds door Endemann, Malss, Lichtenfels en anderen aangewezen. Daar nu vooral Malss, maar ook Lichtenfels, het begrip verzekering niet geheel wil loslaten, meent hij dit ook bij de lijfrenten overeenkomst te moeten aannemen, en komt zoo tot de zeer vreemde conclusie, dat het gevaar, waartegen men zich door dit contract verzekert, is het langer leven dan de waarschijnlijke duur van het leven bedraagt, zoodat het kapitaal zou zijn verbruikt. Tegen dat gevaar zou men zich dan waarborgen, door tegen overgifte van een kapitaal zich eene jaarlijksche rente te bedingen.

Het is eene begripsverwarring, waartoe het woord verzekeren zoo ligt aanleiding geeft. Zich verzekeren bij de gewone assurantie is zich het regt verschaffen vergoeding te vragen voor schade, door een onzeker voorval teweeggebracht.

Hoe kan nu bij een langer leven dan waarschijnlijk was, van zoo iets sprake zijn? Hier is het, evenals bij de levensverzekering, een zich verschaffen van een regt op uitkeering van kapitaal of jaarlijksche renten in een bepaald geval, niet om het vermogen weder op den

ouden voet te brengen, waarop het geweest zou zijn, zoo het ongeval zich niet had voorgedaan, maar ten einde dat te kunnen aanwenden tot zeker doeleinde, waartoe het voorval aanleiding geeft.

Dit is het motief, dat voor het karakter der overeenkomst onverschillig is.

Er doen zich tal van omstandigheden voor, waarin het beschikbaar hebben van een zeker kapitaal bijzonderlijk benoodigd kan zijn, of slechts gewenscht.

Die omstandigheden zijn niet altijd treurige of schade aanbrengende feiten; 't zijn niet immer, ons leven boven het hoofd hangende, gevaren. Het kan zijn, het bereiken van zekeren leeftijd, waarop de vader zijn met aanleg begaafden zoon de gelegenheid tot studeeren wil verschaffen of zijne dochter een bruidschat wil verzekerd zien; of zelf tot zekeren leeftijd gekomen zich eene welverdiende rust wil bezorgen; en zoovele andere.

Hiertoe reiken nu de levensverzekering-maatschappijen ons hunne behulpzame hand.

Geef mij zooveel elk jaar als premie, zegt zij tegen den vader en wij zullen uw zoon gedurende zijn studietijd eene jaarlijksche rente uitkeeren, maar sterft hij vóór den bepaalden leeftijd, dan behouden wij de premiën; eene verzekering van tijdelijke renten.

Hem, die zijn ouden dag in rust wil genieten, belooft zij op bijv. 65jarigen leeftijd een zeker kapitaal uit te keeren, zoo hij elk jaar eene premie stort; sterft hij vóór dien tijd zoo blijven de premiën aan de maatschappij;

het is eene verzekering van kapitaal bij leven; heeft hij geene betrekkingen, aan wien hij iets wil nalaten, zoo kan hij zich van af het 65^e jaar een, nu hoogere, rente bedingen.

Den voor vrouw en kinderen bezorgden huisvader belooft zij tegen storting van een kapitaal in eens of jaarlijksche premiën, het door hem verlangde kapitaal uit te keeren, bij zijn overlijden, wanneer zulks ook moge plaats vinden. Men sluit eene verzekering van kapitaal bij overlijden.

Al dergelijke overeenkomsten bestempelt de praktijk met den naam verzekeringen.

De tarieven der maatschappijen gebruiken ook dit woord, maar noemen die contracten Kapitaal of Rentenverzekeringen. Dit geeft aan de uitdrukking „verzekering” een geheel ander aanzien en hiertegen kan minder bezwaar bestaan; daar het blijkbaar in een anderen zin als bij de verzekering tegen schade gebruikt wordt. Men verzekert zich, maakt zeker het bestaan van een kapitaal, ingeval eene bepaalde gebeurtenis zich voordoet.

De levensverzekering-maatschappij belooft tegen genot van eene jaarlijksche premie of storting, van een kapitaal in eens, een bepaalde som uit te keeren bij den dood van zeker persoon of bij het bereiken van zekeren leeftijd.

De meening door Endemann opgeworpen, dat de verzekeraar eene verwaardelijke betalingsbelofte aflegt, elke assurantie „ein formales Geldgeschäft” zijn zou, komt mij minder aannemelijk voor. Voor eerst toch, meen ik een

te groot verschil te zien tusschen de gewone overeenkomsten van verzekering met de levensverzekering. De zoo genaamde zakenverzekering zal een indemniteitscontract blijven. Al moge de wet en de praktijk eenmaal aannemen, dat ook bij de laatste, de begrooting der som geheel aan partijen kan worden overgelaten, het begrip schade is essentieel aan de eigenlijke verzekering; er moet althans schade of gemis van verwacht voordeel geleden zijn. En al moge nu, naast het eigenlijke assurantiecontract nog eene andere soort overeenkomst bestaanbaar zijn, waarbij A belooft aan B een zekere som te betalen voor het geval dat B's huis afbrandt en waarbij die som niet als representeerende de waarde van het huis uitbetaald, niet dus qua schadevergoeding, betwijfel ik, of het verkeer aan dergelijke overeenkomsten behoefte heeft voor die gevallen, waarin thans de zakenverzekering voldoet; ook vooral daarom niet, daar dergelijke contracten niet zouden voorzien in het geval van partieele schade.

Daar bij de levensverzekering alle begrip van schade, dus ook van partieele schade, in de praktijk geheel wegvalt, acht ik Endemanns theorie hier eerder aanwendbaar; de voorwaardelijkheid eener betalingsbelofte is echter m. i. minder vereenigbaar met het formeele karakter, dat Endemann daaraan geven wil.

Hij wil de polis als een crediet, een geldswaardig papier beschouwd zien, bevattende die betalingsbelofte. Hoe kan echter de circulatie mogelijk zijn van, eene betalingsbelofte inhoudend, papier, wanneer de verpligting daaruit

voortspruitende afhankelijk is van zoovele omstandigheden, als bij de levensverzekering het geval is; voor den koper is het slechts zelden mogelijk de geldswaarde van dergelijk papier met juistheid te schatten. Ik meen toch dat het karakter van handelspapier eischt, dat de houder zeker zij van de vervulling der daarin bevatte betalings belofte, onafhankelijk van de mogelijk bestaande regts betrekkingen tusschen den schuldenaar en de eerste of latere uitgevers van het papier.

Zoover als Endemann geloof ik, dat men niet behoeft te gaan. Men scheidt slechts het contract van levensverzekering van de gewone assurantiecontracten en wel ten eerste daar het doel een ander is, tweedens de inhoud verschilt en diensvolgens de formule voor de levensverzekering geheel anders gesteld is.

Het doel der gewone verzekering is, om schadevergoeding te bekomen wegens het plaats vinden van zeker ongelukkig toeval, het vermogen weer in den toestand hersteld te zien, waarin het zijn zoude, zoo 't ongeval niet had plaats gehad. Dat der levensverzekering of liever kapitaalsverzekering is, om op een gegeven moment, 't welk of de dood van een persoon of het bereiken van zekeren leeftijd zijn kan, eene som beschikbaar te hebben, tot zekere doeleinden te benuttigen.

De inhoud der prestatie bij de gewone verzekering is, schadevergoeding te geven, zoo die geleden is en niet meer dan geleden is. Bij de levensverzekering bestaat de prestatie in de uitkeering van een vooraf bepaalde

vaste som. Daarmede hangt te samen de vorm, waarin de verzekeraar zijne verplichting kleedt; in 't eene geval, de belofte van schade te vergoeden aan dengene, die schade geleden heeft tot het bedrag van een maximum; in 't andere geval, de belofte een bepaalde som uit te keeren óf aan den contractant óf aan een door dezen daartoe aangewezen persoon.

Wilde men zich aan het begrip schade bij de levensverzekering vasthouden, zoude mij nog eenigzins aannemelijk voorkomen de meening door Predöhl ¹⁾ voorgestaan. Tot eene maatschappij van levensverzekering, zegt hij, wendt zich degene die wenscht, dat onverschillig hoe lang of kort hij leven moge, zeker economisch resultaat bereikt worde.

Kon hij zeker verwachten een bepaalden ouderdom te bereiken, zou hij zich tot een spaarbank wenden; dit onzeker zijnde, het gevaar bestaande, dat zijn dood in treedt vóór de te sparen som gevormd is, sluit hij een contract van levensverzekering met het doel, dat onverschillig hoe hoog de som van zijne jaarlijksche inlagen gestegen mogt zijn, de verzekeraar zich verbindt bij den dood de gewenschte som uit te keeren; alzoo den plaats gehad hebbenden inleg tot de hoogte der verzekeringssom aan te vullen. Een deel dier jaarlijksche premie is dan

¹⁾ Goldschmidts tijdschrift, bd. 22.

werkelijke risicopremie; het andere deel dient om met renten op renten de verzekerde som te vormen; het is de reserve die, zooals men weet, in deze beteekenis alleen bij maatschappijen van levensverzekering en lijfrenten voorkomt. De schade waartegen hier dan verzekerd wordt is niet die, welke de dood van het verzekerd leven aaurigt; deze, zegt hij, is niet te waardeeren en mogelijk niet eens aanwezig, maar de schade „den er in Beziehung auf diesen speziellen Lebensversicherungsvertrag anrichtet oder genauer in Beziehung auf den darin enthaltenen sparkassenvertrag, in dem er weitere Einzahlungen unmöglich macht.”

Alzoo definieert hij: „Lebensversicherungsvertrag ist ein Versicherungsvertrag durch welchen gegen Entgelt (Prämie), der Versicherer sich verpflichtet Einzahlungen des Versicherten zu verwalten und im Fall eines bestimmten Ereignisses (Tod binnen bestimmter Frist oder Erleben eines bestimmten Zeitpunktes) diese durch Zins erträgenissen oder weiteren Einzahlungen sich stetig mehrenden Einlagen unter Ergänzung auf eine betimimte Summe dem Versicherten oder seinen Rechtsnachfolgern zurück zu zahlen.”

Hij onderscheidt dan ook de verzekering voor den duur van het leven, van die op korten termijn of tegen ongevallen, welke twee laatste zuivere contracten van verzekering zouden zijn.

Hoeveel aantrekkelijks ik in deze voorstelling meen te vinden, vooral daar zoovele bepalingen der verzekerings-

conditiën omtrent afkoop, beleening der polis enz. daaruit te verklaren zouden zijn, blijven er toch te vele bezwaren daartegen bestaan. Vooreerst, wat dat economische resultaat betreft, dat de persoon bereiken wil, en men door het contract verzekerd meent te zien; 't is waar, die zekerheid bekomt hij, maar wanneer ontstaat dat resultaat? Eerst als de man dood is; niet eerder, want zijn opgespaarde gelden zijn aan den verzekeraar toevertrouwd, *hij* ziet ze niet terug. Zal nu iemand, die voor zeker doel sparen wil, bij voorkeur een middel kiezen, zóo dat het resultaat wel bereikt wordt, maar nimmer tijdens zijn leven? De mogelijkheid het resultaat reeds tijdens zijn leven te bereiken zou hij wegwerpen tegen de zekerheid dat zulks ná zijn dood zou bereikt worden.

Het geval is wel mogelijk, dit ontken ik niet, maar de strekking der levensverzekering alleen daartoe te willen beperken, dan miskent men hare groote beteekenis.

Stel: een zoon die zijn oude moeder van zijn jaarlijksch inkomen onderhoudt, maar vreest dat door zijn onverwachte dood zijne moeder onderhoud missen zal, neemt eene levensverzekering; doet hij dit, omdat hij van plan was eene som optesporen, maar nu vreest, dat de daad hem daarin verhinderen zou?

Hij denkt in 't geheel niet aan sparen; zoolang tot hij zeker bedrag gespaard heeft, zal zijne oude moeder niet leven. Het doel is immers, slechts een zeker kapitaal beschikbaar te hebben, ingeval een onzeker voorval (zijn dood) zulks noodig maakt.

Evenzoo is het met den huisvader, die van zijn jaarlijksch inkomen zijne kinderen onderhoudt. Waarom sluit hij eene levensverzekering? Is het, omdat hij eigenlijk van plan zou geweest zijn elk jaar zooveel te sparen, dat hij den vermoedelijken levensduur bereikt hebbende, een zekere som zou kunnen nalaten?

Moet nu weder (volgens Predöhl) de verzekeraar *dat* gevaar op zich nemen, dat hij door vroeger overlijden het tot die som niet kan brengen? Welneen, de man heeft volstrekt geen plan om zooveel optesparen, dat hij zulk een kapitaal kan nalaten; hij kan mogelijk niets missen, en later zijn zijne kinderen volwassen en onderhouden zich zelf. Juist om eene som beschikbaar te hebben, als hij vóór den ouden dag in de kracht van zijn leven mogt sterven, daarvoor getroost hij zich de opoffering jaarlijks iets te contribueeren.

Predöhl zou mogelijk mij antwoorden, dat voor zulk een geval eene tijdelijke verzekering voldoen zou; maar juist het onzekere, dat men niet weet of en wanneer die betrekkingen, waarvoor men zorgt, op andere wijze verzorgd zullen zijn, leiden tot de verzekering voor den ganschen levensduur.

Ook is het een vreemd begrip van schade die de dood volgens hem zou aanbrengen: namelijk de mogelijkheid ontnemen om door verderen inleg eene som optesparen. Wie is het dan hier, die de schade lijdt? Volgens Predöhl zou het de man zelve zijn, want zegt hij, niet verzekerd is de som, welke de, bij de levensverzekering

begunstigde, het belang heeft na den dood van den contractant te ontvangen, maar de som, welke de erflater belang heeft hem na te laten.

Zeker bestaan er vele en gewigtige verschilpunten tusschen de verzekering voor den levensduur en die voor korten termijn, maar de voorstelling alsof de laatste ten dienste ware van diegenen, welke in geval van overlijden schadevergoeding wenschen toegekend te zien, en de eerste alleen voor spaarlustigen, is weder eene veel te enge opvatting van het doel en het velerlei nut dat de levensverzekering kan aanbrengen.

Verscheidene pogingen zijn reeds aangewend om het contract van levensverzekering tot een der bestaande contractvormen te brengen. Mr. M. Goudsmit noemt het een depositum door kans gewijzigd; Thöl spreekt van een aleatorischer Darlehn; een mutuum door kans gewijzigd. De kans zou dan daarin bestaan, dat de som der betaalde premiën met hare renten mogelijk in geenerlei verhouding staat tot het bedrag der uit te betalen verzekeringssom.

Maar, hoe dan bij verzekering voor een bepaalden tijd? Hier bekomt men bij overleving van dien termijn niets van het zoogenaamd geleende geld terug; een vreemd soort depositum of mutuum, waar in zekere gevallen de vordering tot teruggave geheel vervallen zou.

Ik zie het voordeel er ook niet van in, de contracten die uit het moderne verkeer ontstaan, steeds te moeten brengen onder eene der bestaande categoriën. Is het dan

niet mogelijk, dat het verkeer eene nieuwe soort contracten te voorschijn roept, met geheel eigen karakter? Maar gevaarlijk wordt het, wanneer de Wetgever eene overeenkomst, die van nog zoo jongen datum is als de levensverzekering, die zich eerst begint te ontwikkelen, en van wier eigenaardige natuur de wetenschap ter nauwernood den tijd heeft gehad kennis te nemen, op grond van zekere toevallige punten van overeenstemming, onder eene der bestaande groepen brengt, ze codificeert, en daardoor eene belemmering in hare vrije ontwikkeling te weeg brengt.

Gelukkig is het gevaar niet zeer groot, daar vooreerst in de bepaling, dat de begroting der som geheel aan de partijen wordt overgelaten aan het essentieele beginsel der schadeverzekering gederogeerd wordt, en tweedens de praktijk zich weinig aan de wettelijke bepalingen stoort, waar deze met de behoeften van het verkeer in blijkbaren strijd zijn.

Echter, het gevaar bestaat en het geval is denkbaar, dat een assuradeur de betaling weigerde, op grond, dat er geene schade zou geleden zijn.

Men kent het verhaal van den Engelschen koetsier, die het leven van den Minister Pitt, van wien hij geld te vorderen had, verzekerde. Toen na den dood van Pitt het parlement diens schulden betaalde, weigerde de assuradeur de verzekerde som uit te keeren, op grond dat de koetsier geene schade geleden had. De verzekerings-theorie hier toepassend, kwam men tot eene zeer onbillijke beslissing. Wat toch is het idee van de verzekering

door een schuldeischer genomen op het leven van zijn schuldenaar? Ze is deze: Sterft de debiteur spoedig, zoodat de betaling achterwege blijft, dan ontvangt men de verzekeringssom van den assuradeur; daarvoor offert men de premie. Sterft de debiteur op ouderen leeftijd en *na* betaling, zoo ontvangt de crediteur toch de verzekeringssom, die nu equivalent is (altijd nog iets minder bedraagt) aan zijne jaarlijks gestorte premiën plus de renten daarvan; winnen doet de crediteur in dit geval nog niets. Zoo de debiteur op ouderen leeftijd sterft *zonder* betaling, dan derft de crediteur nog het bedrag der schuld (daar de verzekeringssom opweegt tegen de som der betaalde premiën). Maar *dat* achtte hij onwaarschijnlijk; het gevaar dat hij vreesde was juist het vroegtijdig sterven van den debiteur en met het oog daarop heeft hij de verzekering gesloten.

Zoo nu door betaling na het overlijden van den schuldenaar, de verzekeraar bevrijd ware, zou dit voor dezen eene ongemotiveerde bevoordeeling zijn; hij behaalt hier eene winst, waar hij niet op mogt rekenen, en waarvoor hij geen risico geloopt heeft. Het gevaar waarop deze rekt, waarnaar hij de premie berekent, is enkel en alleen de dood van den schuldenaar, het verzekerd leven; de kans of de schuld betaald zal worden of niet, *die* risico heeft hij niet op zich genomen; *niet* is verzekerd geweest het onzeker voorval of de schuld betaald zou worden, 't zij voor, 't zij na den dood van den schuldenaar. Die kans is eene geheel andere; dan ware de jaarlijksche premie

ook zooveel geringer geweest, daar er toch altijd mogelijkheid bestaat, dat een schuldenaar door erfenis of andere omstandigheden zijne schuld zal kunnen afdoen. Eigenlijk ware het contract alzoo gesteld, de contractvorm die den schuldeischer, welke vreest door den dood van zijn schuldenaar geene betaling te ontvangen, te pas zoude komen. Zulk een contract zoude eene wezenlijke verzekering zijn; de niet betaling der schuld ten gevolge van den dood zou hier het onzekere, schade aanbrengende, voorval zijn. Dergelijke verzekeringen sluiten nu eenmaal de maatschappijen niet, daar hier in 't geheel geene grondslagen voor hunne berekeningen zouden te vinden zijn; er bestaat geen statistiek van het aantal schuldenaren die gestorven zijn zonder hunne schulden te hebben betaald.

Men redt zich nu met eene levensverzekering. Heb ik dan belang bij het leven van mijn schuldenaar? Lijd ik schade door zijn dood?

Direct niets, want wat hij mij schuldig is, zijn zijne erfgenamen mij ook schuldig. Deze echter kunnen onder benefice van inventaris aanvaarden en alzoo de schuld te niet doen gaan. Maar, 't is ook mogelijk, dat zij wel betalen.

De dood van den debiteur is hier niet analoog met het afbranden van het huis, bij verzekering tegen brandschade, maar te vergelijken met het inslaan van den bliksem in een huis. Zeer mogelijk zal ik mijn huis verliezen, gelijk de schuldeischer zijne vordering, maar 't is niet zeker.

Wanneer ik nu kon verzekeren het geval dat de bliksem inslaat (onverschillig de gevolgen), zou ik een hoogere premie moeten betalen, dan dat ik slechts het geval verzeker, dat mijn huis door dat inslaan van den bliksem afbrandt. Zoo zou immers ook voor het geval, dat mijn schuldenaar vóór den waarschijnlijksten levensduur sterft, eene hoogere premie moeten betaald worden dan voor het geval, dat ten gevolge daarvan de schuld niet betaald wordt. Is het nu juist, dat terwijl de premie naar het eerste risico berekend is, de uitslag beoordeeld wordt, als of het tweede het geval ware?

Om nog een geval te nemen, dat in het hedendaagsche leven af en toe voorkomt. Een crediteur verzekert het leven van zijn debiteur, wiens schulden, zijn vader niet betalen wil; nu verzekert zich de crediteur voor het gevaar dat de zoon vóór den vader zal sterven; en zijn de te betalen premien geheel alleen volgens de sterftetafels en de waarschijnlijkheidsrekening bepaald; de kans dat mogelijk de zoon door bijzondere omstandigheden tot betaling in staat zou zijn, daarop is in 't minst niet gelet. Stel nu, dat de vader, zijn zoon overlevende, diens schulden wél betaalt; kan nu de assuradeur zeggen: gij crediteur, lijdt geene schade en dus mag ik daaruit nu eens een voordeel behalen, waarop ik niet had mogen rekenen?

Nog sterker gevoelt men het onbillijke, zoo het leven van den schuldenaar (die misschien eene erfenis te wachten heeft) voor den levensduur verzekerd was, en de reeds betaalde premien met de renten het bedrag der verzekerde

som mogelijk reeds overschreden had. Sterft hier de debiteur, na uit de verkregen erfenis de schuld betaald te hebben, zoo heeft de crediteur na ontvangst der verzekeringssom, nog in 't minst niet gewonnen.

De betrekking tusschen den verzekeringnemer en het verzekerd leven is den assuradeur gansch onverschillig; hij let alleen op den leeftijd, de sexe, de gezondheid, het beroep enz. der betrokken personen, en het bedrag der verzekeringssom; en daarnaar geven de tarieven de premien aan.

Het eigenaardige bij de levensverzekering is, dat de dood slechts zelden de directe oorzaak der schade is; meest is het de dood in vereeniging met andere omstandigheden. Werd nu de premie berekend naar de risico van het gezamenlijk optreden dier omstandigheden, zoo ware het althans niet onbillijk geene vergoeding te geven, zoo geene schade geleden is. Dit geschiedt echter niet en is ook niet mogelijk; alleen de kans van het sterven bepaalt de premie. Dan volgt ook daaruit dat het al of niet plaats vinden der andere omstandigheden den assuradeur volstrekt niet raakt, aan diens verpligting niets afdoet.

Door dus toe te passen de schadetheorie, komt men tot eene onbilijke en naar ik meen aangetoond te hebben, ook regtskundig onjuiste beslissing, daar men een andere kans in de plaats stelt voor die, welke werkelijk plaats had, den assuradeur een grootere risico onderstelt, dan hij wezenlijk op zich genomen heeft.

Vergoeding van schade is slechts eene der vele mo-

tieven, waarom een levensverzekeringscontract wordt aan-gegeven; het bestaan van schade als noodzakelijk vereischte te stellen beperkt noodeloos het terrein, waarop de levensverzekering werkzaam zijn kan. Wil men de leer van het belang blijven aannemen, een zeker belang eischen, ten einde misbruiken te keer te gaan; dan zij het voldoende, zoo de verzekeringnemer een redelijk motief wete aan te wijzen voor het sluiten van het contract.

Meer dan eenige wettelijke bepaling, zal daartoe mede werken zoo de verzekeringsmaatschappijen en vooral de begrafenisfondsen meerdere voorzigtigheid in acht nemen bij het aangaan hunner overeenkomsten. De kennisgeving daarvan aan dengene, wiens leven verzekerd wordt, ware niet ongewenscht.

Vatten wij nu de levensverzekering op als een zuivere kansovereenkomst, verwant aan het contract van lijfrenten, alleen afhankelijk van levens en sterftekansen; en wel als die overeenkomst, waarbij de eene partij zich verbindt om tegen genot van eene jaarlijksche premie of storting in eens van zekere som, bij het overlijden van een bepaald persoon, een vastgesteld kapitaal (of jaarlijksche renten) aan de andere partij of aan een door dezen aangewezen persoon uit te keeren; zoo stellen wij ons nu voor, de beantwoording der vraag, aan het begin van dit geschrift vooropgesteld, uit dat oogpunt te behandelen.

Onderscheiden we weder de twee gevallen, 1^o: de ver-

zekering van eens anders leven ten eigen behoefte, 2^o: de verzekering van eigen leven ten behoefte van een derde.

Nemen we het eerste geval:

Het is nog geen essentieel vereischte, dat het overlijden van den persoon plaats moet hebben onafhankelijk van een daad van den contractant, den verzekeringnemer; de moedwillige doodslag op den persoon, wiens leven verzekerd is, door den contractant gepleegd, blijft voor den assuradeur een onzeker voorval, een kans; bij de leer der voorwaarden zou men van eene *conditio potestativa mixta* spreken.

Het zou echter in strijd zijn met de goede zeden om *dit* onzeker voorval, deze kans onder de gevallen optenemen, waarin de verzekeraar voorziet. De bedoeling der partijen sluit stilzwijgend dit geval uit. Ik betwijfel zelfs of men zou mogen acht slaan op bedingen daaromtrent in de polissen voorkomende, althans wat betreft het direct of indirect (opzettelijk) toedoen tot den dood van het verzekerd leven; partijen kunnen niet overeenkomen hunne prestatieën afhankelijk te maken van het al of niet verrigten van zeker misdrijf. Op zijn minst, zijn de bepalingen daaromtrent in de statuten der maatschappijen overbodig.

Wat voor den moedwilligen doodslag geldt, is evenzeer toepasselijk, zoo het overlijden door grove achteloosheid van den contractant is veroorzaakt; zulk een verzuim, 't welk hem het feit toerekenbaar maakt.

Kan dus gezegd worden, dat de verzekeringnemer

door opzet of grove achteloosheid den dood heeft veroorzaakt, zoo is het contract ipso jure, van af dat oogenblik ontbonden; het heeft geen reden van bestaan meer.

Datgene, waaraan het bestaan der overeenkomst geknoopt was, het leven van den persoon, is vervallen; het overlijden door eene toevallige oorzaak, waartegen verzekerd was, kan niet meer plaats vinden.

Dit is dus een ander beginsel als bij de gewone verzekering; daar is het, dat men zich niet kan verzekeren tegen schade, die men zich zelf heeft veroorzaakt.

Tot op dat oogenblik van den dood echter, heeft het contract werkelijk rechtsgevolgen gehad; de eene partij heeft de premiën betaald, de andere heeft wel geene som uittekeeren gehad; in zooverre kan men zeggen, dat zij nog niet gepresteerd heeft, maar zij heeft zich door het contract in een gevaarlijken toestand geplaatst; *daarvoor* zijn haar de premiën verschuldigd; de premiën zijn geene contraprestatie voor de uitkeering der verzekerde som, maar voor het zich plaatsen in eene rechtsbetrekking, waaruit door een onzeker voorval eene verplichting kan geboren worden.

Ik zie dus geen reden om hier met den Belgischen Minister van Justitie (zie vroeger) eene restitutio in integrum aantenemen voor het geval, dat het contract vervalt; met hetzelfde recht zou dan iemand, die zijn tegen brandschade verzekerd huis afbreekt, de jaren lang betaalde premiën kunnen terug vorderen.

De assuradeur behoudt de ontvangen premiën, daarvoor

heeft hij de risico gelooopen gedurende den tijd, dat de overeenkomst bestaan heeft; dit althans bij de verzekering voor een bepaalden termijn.

In het geval van verzekering voor den levensduur wordt dit laatste punt iets gecompliceerder.

Ware hier de jaarlijksche premie juist de risicopremie, zoo zou de assuradeur de reeds genotene moeten behouden. Dit is echter niet alzoo. Hoe men ook de beteekenis van de reserve moge opvatten, daarover zijn alle deskundigen het eens, dat de althans in de eerste jaren betaalde premie (ik bedoel de netto premie) de risicopremie verre overtreft; hetzij nu dat excedent slechts diene om de te lage premiën der laatste jaren te dekken; 't zij alleen om daaruit en met de renten er van, eenmaal de verzekerings-som te kunnen samenstellen; dit excedent zou de assuradeur, indien hij ze behoudt, zonder eenig motief lucreeren; de risico der volgende jaren toch is vervallen. Hetgeen dus van de genotene premien over blijft na aftrek der risicopremien voor zooveel jaren als de overeenkomst bestaan heeft, en na aftrek der onkosten, zal den verzekeringnemer door den assuradeur moeten worden terugbetaald.

Den verzekeringnemer nog gehouden te achten tot eenige schadevergoeding acht ik onjuist.

Uit de overeenkomst kan men zulks nooit afleiden; hij heeft niet tegen het contract gehandeld; dat hij zich tegenover den assuradeur zou verbonden hebben den dood niet te weeg te brengen, daarvan kan geen sprake zijn;

ook uit onregtmatische daad kan men hem niet aansprakelijk stellen; zoover strekt zich de schadevergoeding uit onregtmatische daad niet uit.

De door mij verdedigde opvatting vindt ik ook aangenomen in enkele statuten van verzekeringsmaatschappijen, o. a. in die der Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrenten, waar art. 12 de statuten luidt:

„De verzekerde som of rente wordt niet uitbetaald, wanneer het overlijden onder de volgende omstandigheden plaats heeft:

a. direct of indirect door schuld of toedoen van belanghebbenden bij de verzekering.

„In dat geval wordt alleen de reserve terugbetaald.”

Hoewel misschien deze bepaling meer in 't bijzonder gemaakt is voor verzekering van eigen leven, is zij toch zeker ook toepasselijk op ons geval.

Wat nu betreft handelingen van den persoon, wiens leven verzekerd is; voor zooverre deze door eigen handeling direct of indirect oorzaak van eigen dood wordt, of zich in een toestand plaatst, waarin hij aan grootere gevaren is blootgesteld, behoeven deze, bij het door ons behandelde geval, de verzekering van het leven van een derde, van geen invloed te zijn op de regtsgevolgen van het contract; het zijn voor partijen toevallige omstandigheden. De Statuten bevatten echter meest tal van bepalingen waarin dergelijke omstandigheden den verzekeraar van de verplichting tot uitbetaling bevrijden,

zoodat de schuldeischer, die het leven van zijn debiteur verzekerd heeft, zeker wel met angstige blikken de bewegingen van zijn debiteur gade slaat. Waarschijnlijk, dit, daar de verzekering van eigen leven de meest voorkomende is en al dergerlijke bepalingen deze meer bijzonder in 't oog hebben, waar de beteekenis een geheel andere wordt.

Het uitsluiten der verpligting tot uitbetaling der verzekerde som in zoovele gevallen staat natuurlijk vrij; regtens is dan echter, dat bij verzekering voor den levensduur de geheele of gedeeltelijke reserve zal moeten worden terug gegeven. Zulks echter bepalen slechts zeer enkele statuten. De onbillijkheid er van, om niets terug te geven springt vooral duidelijk in 't oog, wanneer een kapitaal in eens gestort is.

Behandelen we nu het tweede geval: de verzekering van eigen leven ten behoeve van een derden persoon. Hier kunnen we weer twee gevallen onderscheiden; de dood kan zijn teweeggebracht door den begunstigde (te wiens behoeve de verzekering is gesloten) of door den persoon zelf, wiens leven is verzekerd.

Nemen we het eerste geval.

De begunstigde is hier geen partij in het contract; in de praktijk der levensverzekering is deze een persoon, aan wien in de polis, door den assuradeur *aan den contractant* beloofd wordt, de som uit te keeren; deze persoon kan door den contractant naar believen met een ander

verwisseld worden; of wel, wordt het contract beschouwd als eene overeenkomst ten behoeve van een derde en dezen derde uit de polis zelve een vorderingsregt toegekend.

Hoe het zij, ten opzichte van het verzekeringscontract zal men den begunstigde steeds als een derde persoon moeten beschouwen. Als zoodanig nu, zouden die handelingen, waardoor de begunstigde den dood van den contracteerende veroorzaakt van geen invloed behoeven te zijn op het contract; voor partijen zijn het toevallige omstandigheden; altijd weer, wanneer de statuten niets bepalen.

Dit is begrijpelijker wijze in de statuten wel het geval. Steeds bevatten deze, de reeds vroeger door mij aangehaalde bepalingen, dat geen regt op uitkeering bestaat, zoo de dood direct of indirect door toedoen of schuld van den belanghebbende veroorzaakt is.

Wat is hiervan de reden? Is dan het gevaar zoo groot, dat de belanghebbende den hem zoo welwillend gezinde contractant van het leven zal berooven, dat de verzekeraar dit gevaar niet op zich durft te nemen? Of heeft men gedacht, de levensverzekering zou een prikkel kunnen worden voor den begunstigde, zich de verzekerde som door misdrijf te verschaffen; die prikkel moet nu worden weggenomen door in zoo'n geval de verzekering voor vervallen te verklaren?

Daardoor zou niet veel gewonnen zijn. Het gevaar bestaat niet zoozeer daarin, dat de begunstigde den persoon om 't leven zal brengen; als wel, dat hij zulks *heimelijk* doen zal, en dit gevaar blijft natuurlijk even groot.

Volgens de schadetheorie zou de bepaling aldus te verklaren zijn: de begunstigde, in wiens belang de contractant de verzekering gesloten heeft, die dus ondersteld moet worden, door den dood van genen schade te lijden, kan als verzekerde beschouwd worden; en zoo wordt weder schade door eigen schuld veroorzaakt nooit door den verzekeraar vergoed.

We hebben de schadetheorie echter niet noodig; het geval dat de dood veroorzaakt zou zijn door hem, te wiens behoefte alleen, het contract gesloten is, is weder als contra bonos mores door partijen niet onder de toevallige omstandigheden gebragt, waar tegen de verzekeraar waarborgt. Dit geldt voor opzet en toerekenbare schuld.

Het verzekeringscontract is dus vervallen. Bij die voor bepaalden termijn zal de assuradeur de reeds genotene premïën behouden, daarvoor heeft hij ricico geloopt. Hoe nu bij de verzekering voor den levensduur?

Hier zal de assuradeur weder verplicht zijn de reserve terugtegeven en wel aan de erfgenamen van den verzekeringnemer. Mogelijk is de begunstigde ook erfgenaam (voor zooverre de daad hem niet strafregtelijk toerekenbaar is, in welk geval de wet hem het erfregt ontnemt); hiertegen is geen bezwaar. Voordeel geniet hij toch niet en er bestaat geen reden, dat de assuradeur daaruit eenig voordeel zou trekken.

Deze terugbetaling der reserve is dan ook bepaald in de Statuten der Algemeene Maatschappij van Levensverzekering.

Komen we nu tot het geval, dat de dood teweeg is gebragt door eene handeling van den contractant zelven; van hem, die zijn eigen leven liet verzekeren.

Zoo zulks het gevolg geweest is van eigen schuld, zal, wanneer de conditien niets bepalen, de verzekeringssom moeten worden uitgekeerd; dit gevaar is echter door de conditien van enkele maatschappijen uitgesloten.

Zoo vindt men in de conditien der Eerste Nederl. Verzekeringsmaatschappij op het leven, tegen invaliditeit en ongelukken, in art. 13 „de maatschappij vergoedt geene schade, wanneer een ongeluk aan eigen schuld of dronkenschap te wijten is;” en in bijna alle conditiën vindt men opgenomen, dat de som niet wordt uitgekeerd, zoo de persoon door de hand van het gerecht omkomt.

De vele andere gevallen, in welke de maatschappijen zich van de uitkeering bevrijd stellen, zooals wanneer de verzekerde zeereizen onderneemt, in krijgsdient gaat, of ten gevolge van een duel omkomt, vallen niet onder het begrip schuld; hier is het zich begeven in een toestand, waarin de risico voor den assuradeur vergroot wordt; het is te vergelijken met het verzwijgen of onjuist opgeven van omstandigheden, die op het gevaar van invloed zijn.

In den regel bestaat er gelegenheid zich ook voor die gevallen te verzekeren tegen betaling eener hoogere premie; 't is slechts een vraag van risico.

Het geval, dat geen schuld, maar eigen toedoen van den persoon, wiens leven verzekerd is de oorzaak van den dood geweest is, dat er dus zelfmoord heeft plaats

gehad, verdient eene nadere beschouwing, ook in verband met de conditiën van buitenlandsche maatschappijen.

Is de daad verrigt in zulk een toestand, dat de bewustheid daarvan geheel ontbrak, is van eigen toedoen geen sprake. De verzekering zal hare volle kracht moeten behouden; het staat volkomen gelijk met een ongelukkig toeval.

In de zeer weinige gevallen daarentegen, waarin de daad met volkomen bewustheid is geschied, dit behoort weder tot die feiten, wier plaats vinden de partijen in hun contract niet veronderstellen, waaromtrent geen beding daarin zou kunnen worden gemaakt als tegen de goede zeden; het valt buiten hunne regelingsbevoegdheid.

De verzekering moet dus als vervallen worden beschouwd en, zoo ze voor den levensduur gesloten is, de reserve aan de erfgenamen van den contractant worden terugbetaald.

Moeielijk is de beslissing in de meest voorkomende gevallen, waarin men niet bepaald zeggen kan, dat de daad met volkomen bewustheid of in onbewustheid geschied is. Hier acht ik het onnoodig (tenzij de statuten daartoe aanleiding geven) dat men onderzoeke of de persoon wist, dat de daad tegen zijn eigen leven gerigt was en zoo ja, of hij door een onweerstaanbaren aandrift daartoe bewogen werd. Vooreerst, is dit meestal onmogelijk, maar ook waar we aannemen, dat slechts die gevallen van de verzekering zijn uitgesloten, waar het tegen de goede zeden zou strijden zulks op te nemen, daar kan zulk een onderzoek van geen invloed zijn. Gingen we

uit van het beginsel, dat de schade niet door eigen toedoen van den persoon mogt worden veroorzaakt, dan ware het van belang na te gaan, in hoeverre het *zijne* daad kon worden genoemd. En moge het nu uit een moreel oogpunt afkeuring verdienen, als iemand de hand aan eigen leven slaat, zoo zal toch, wanneer dit geschied is, niet met volkomen bewustheid en uit afkeer van het leven, maar als gevolg van ziekte of storing van geestvermogens, de persoon meer medelijden dan veroordeeling verdienen, en het mogelijk voorkomen daarvan, zonder dat zulks tegen de goede zeden strijdt, onder de gevallen mogen worden opgenomen, in welke de maatschappij zich tot uitkeering verbindt.

Ingeval de conditiën derhalve niets bepalen, zal de begunstigde gerechtigd moeten blijven de verzekerde som op te vorderen.

Onjuist is daarom de bewering van Emminghaus ¹⁾, wanneer hij zegt „den Tendenzen der Lebensversicherung entspricht es zwar ganz entschieden, dass eine gewaltsame und absichtliche durch den Versicherten selbst herbeigeführte Verkürzung der Frist deren natürliche Dauer eine der Grundlagen der Prämienberechnung bildet, den Versicherer von der Verpflichtung entbinde, welche dann eintritt, wenn jene Frist ohne absichtliches Zuthun des Versicherten abgelaufen ist.”

Het zou te veel bewijzen, want dan behoorde de ver-

¹⁾ Die Behandlung des Selbstmordes in der Lebensversicherung.

zekeraar ook te zijn bevrijd, wanneer een gewelddadige dood door toedoen van anderen of een ongelukkig toeval den natuurlijke levensduur verkort had. Maar ook, de sterftetafels zijn naar alle sterfgevallen opgemaakt zonder onderscheid, welke de oorzaak van den dood geweest is. Zeide men, dat in het concrete geval het gevaar voor den assuradeur te groot zou worden, dit ware iets anders; de partijen zijn bevoegd dit gevaar uit te sluiten.

Gaan we de conditiën na van enkele onzer maatschappijen, dan zien we, dat deze meest de verzekering eenvoudigweg doen vervallen, zoo de persoon wiens leven verzekerd is, door zelfmoord omkomt; alzoo de Holl. Societeit van Levensverzekering te Amsterdam, de eerste Nederl. Verzekeringmaatschappij op het Leven tegen Invaliditeit en Ongelukken, de Nationale Levensverzekeringbank te Rotterdam, de Conservatrix enz. Echter is er verschil. Sommigen, zooals de tweede genoemde voegen bij zelfmoord, de poging daartoe; daaruit zou men moeten besluiten, dat alleen de eigenlijke zelfmoord bedoeld is, de zelfbewuste daad, anders is er toch van geene poging sprake.

Zoo spreekt de Holl. Societeit van „opzettelijke” zelfmoord.

De Conservatrix zegt „wanneer hij zich het leven beneemt.”

De Nationale Levensverzekeringsbank wil de moeilijke vraag, of de zelfbewuste wil tot de zelfmoord noodig is, gemakshalve ecarteeren en verklaart de verzekering voor vervallen, zoo de persoon mogt overlijden

door zijn eigen toedoen, hetzij zijn gezond verstand hebbend of dat missende.

Van terugbetaling der reserve daarvan is slechts bij zeer enkele maatschappijen sprake; zelfs bepaalt de Holl. Societeit uitdrukkelijk, dat het regt ook op de reeds betaalde premiën of storting in eens vervalt: eene zeer ongemotiveerde bevoordeeling der Societeit.

De Nat. Levensv. Bank keert, zoo de verzekering drie jaren of langer gelooopen heeft, drie-vierde gedeelte uit van de waarde der verzekering; de Conservatrix de helft der waarde van de verzekering; hier zeggen de conditiën niet, aan wien dit terugbetaald wordt, bij die der Bank wordt van de erven of regtverkrijgenden gesproken.

Eene gunstige bepaling bevatten de conditiën der Algemeene Maatschappij van Levensverzekering te Amsterdam, welke in alle gevallen, waarin de verzekering vervalt, de geheele reserve uitbetaalt; en zelfmoord niet onder de gevallen opneemt, die het contract doen vervallen.

Emminghaus, directeur van de Levensverzekeringsbank te Gotha heeft de bepalingen nagegaan van een vijftigtal maatschappijen van levensverzekering van Duitschland, Oostenrijk en Zwitserland. Hij bevond de omschrijving van het begrip zelfmoord in de statuten zeer verschillend; in sommigen wordt geen onderscheid gemaakt, in welken geestestoestand de handeling geschied is, of zulks uitdrukkelijk van geen invloed verklaard; anderen sluiten de zelfmoord uit behalve: im geistesgestörten Zustande oder im Folge Uebermaasses Körperlichen Schmerzen.

Wat de rechtsgevolgen betreft, zijn de voornaamste regelingen daaromtrent als volgt:

Eenige maatschappijen betalen de volle verzekeringssom uit, wanneer de verzekering een bepaalden tijd bestaan heeft, in welke omstandigheden de zelfmoord ook heeft plaats gehad; sommige slechts, zoo in ontoerekenings vatbaren toestand.

Andere betalen de premiën terug, of de reserve of een deel daarvan; of wel behouden zij zich voor om naar omstandigheden zelfs de volle verzekeringssom uittekeeren.

Zeer enkelen verklaren zich kortweg tot geene uitkeering verplicht.

Diezelfde verscheidenheid vindt men in de conditiën der Fransche, Engelsche en Amerikaansche maatschappijen; bij eenige Engelsche en Duitsche, ook aangehaald bij Emminghaus, wordt aan den houder der polis of aan hem, die eene bona fide interest bij de verzekering heeft verkregen, 't zij de geheele verzekerde som, 't zij slechts zooveel uitbetaald als zijn interesse bedraagt.

Men ziet in bijna alle deze conditiën een hinken op twee gedachten. Men brengt den zelfmoord tot het toedoen of althans schuld van den contractant, die zijn leven liet verzekeren. Men laat daarom de verzekering vervallen. Maar, het geheel tot toedoen of schuld te brengen, durft men echter ook niet, daar het in elk speciaal geval zoo moeilijk is uit te maken, of een zelfbewuste wil aanwezig was, men zeker medelijden met het geval heeft en het ook hard vindt, dat de begunstigde wiens

schuld of toedoen het niet geweest is, en dien men ook als verzekerde kan beschouwen de schade zou lijden; men geeft dezen als *douceur* de geheele of gedeeltelijke reserve of slechts eene abgangsvergüting; niet consequent. Is toch de verzekering vervallen, zou de reserve of de abgangsvergütung aan de *erfgenamen* van den *verzekeringnemer* moeten worden terugbetaald, en niet aan den derde, den begunstigde, qua talis; alleen slechts dan, zoo door cessie of anderszins het regt van den verzekeringnemer op hem ware overgegaan.

De schadetheorie is hier dan ook wel moeilijk toe te passen; men komt tot eene transactie.

Zoo ook in de conditien onzer maatschappijen. Bij die weinige, welke bij het vervallen der verzekering de reserve of de gedeeltelijke waarde der verzekering restitueeren, wordt in den regel slechts gezegd, dat ze uitbetaald wordt aan de erven of regtverkrijgenden: soms in het geheel niemand genoemd.

Dit kan niet anders als tot moeilijkheden aanleiding geven, daar de erven niet altijd dezelfde zijn als degenen, ten wiens behoefte de verzekering gesloten is, en ook de conditien niet genoeg onderscheiden tusschen de verzekering van eigen leven en die van eens anders leven. Als A zijn leven verzekert ten behoefte van zijne vrouw, en door eigen toedoen den dood vindt, zal de verzekering volgens de meeste conditien vervallen. Ingeval nu de maatschappij de reserve uitbetaalt, zal welligt A's boeder als erfgenaam daarop aanspraak kunnen maken. Dit is ook

zeer rationeel, want de verzekering is vervallen, en uit het contract kan dus geen regt meer ontleend worden.

De bedoeling zal wel meest anders zijn; men wil die reserve of waarde der verzekering aan de weduwe doen toekomen; echter zie ik daarvoor geen grond dan alleen in de alsdan duidelijk uit te drukken bepalingen der statuten.

Merkwaardig is nog de wijziging, die de statuten der verzekeringsbank te Gotha heeft ondergaan, zooals men weet, eene der grootste instellingen van Duitschland.

De oorspronkelijke tekst luidt aldus:

„Die Versicherung wird null und nichtig, wenn der Versicherte im Zweikampf, durch Selbstmord oder durch die Hände der Gerichtigkeit fällt, oder wenn er auf eine unverantwortliche muthwillige Weise sein Leben auf das spiel gesetzt und es dadurch verloren, oder sein Tod dadurch beschleunigt hat.“ In 1840 wordt deze gewijzigd: „Der Anspruch auf die Versicherungssumme geht, jedoch mit Ausschluss der bereits angefallenen Dividenden und der Vergütung aus dem Reservefonds, verloren, wenn derjenige, auf dessen Leben versichert is, im Zweikampf oder an den Folgen einer versuchten Selbstentleibung fällt“, terwijl in 1849 daarbij wordt gevoegd: „Dabei gilt es gleichviel ob diese Selbstentleibung im Zurechnungsfähigen oder nicht zurechnungsfähigen Zustande begangen wurde. In denjenigen Fallen jedoch, wo die Selbstentleibung im erwiesenen unzurechnungsfähigen Zustande erfolgt ist, soll dem Inhaber der Police, ausser den rückständigen dividenden

(de Gothaër bank is eene onderlinge verzekering) der volle Betrag der nach der Berechnung der Bank auf dieselbe treffenden Reserven vergütet werden."

Emminghaus merkt hier omtrent op, dat, wilde men het vervallen der levensverzekering daarvan laten afhangen, of de daad in een toerekeningsvatbaren toestand verrigt is, het bewijs daarvan in de meeste gevallen den verzekeraar onmogelijk zijn zou; het tegendeel daarvan den begunstigde te gemakkelijker, daar onwillekeurig de getuigen en deskundigen voor zijne zaak en tegen die der maatschappij zouden zijn ingenomen. Daarom verdedigt hij de Gothaer bank, die in principe de verzekering doet vervallen. Verder, zegt hij, is het verschil tusschen de reserve en de abgangsvergütung in den regel niet zoo groot, dat, wanneer de daad niet in een klaarblijkelijk onvrijen toestand begaan is, de begunstigde zich met de abgangsvergütung vergenoegen zal, en dus een hatelijk proces ligter vermeden zal kunnen worden; en daar er zekere hardheid in kan liggen dat ook in het geval van niet imputabele zelfdooding, de bona fide houder der polis of de cessionaris schade zou lijden, heeft dan de Gothaer bank in het jaar 1875 de clause er aan toegevoegd: „In Fällen van Selbstentleibung oder des Todes an den Folgen versuchter Selbstentleibung kann vom Vorstande unter Berücksichtigung der besonderen Umstände des einzelnen Falles die Zahlung eines die reserve übersteigenden Betrages bis zur Höhe der vollen versicherungssumme beschlossen werden."

Deze regeling acht Emminghaus in overeenstemming met de regtsbeginselen der verzekering en het meest doeltreffende in de praktijk. Eene dergelijke regeling is dan ook door meerdere Duitsche maatschappijen aangenomen.

Ik ontken niet het mogelijk praktische dezer regeling; geheel met de regtsbeginselen overeenkomstig acht ik het echter niet, om in principe de verzekering te doen vervallen, en nu de reserve, soms opgevoerd tot de volle verzekeringssom, *niet* aan de erfgenamen van den verzekeringnemer, wien het regt restitutie te vragen moest toekomen, uit te keeren, maar aan personen die eigenlijk alleen een regt konden ontleenen uit het contract, dat als vervallen wordt beschouwd.

Daarom meen ik, dat eenmaal de schadetheorie geheel verwerpende en het daaruit voort vloeiende beginsel dat geen schade door eigen schuld veroorzaakt, vergoed mag worden, als zijnde bij levensverzekering niet toepasselijk, men tot de eenvoudigste en billijkste oplossing der moeilijkheid komt door ook het geval, dat de persoon, wiens leven verzekerd is, zich van het leven berooft, onder die gevallen op te nemen, in welke de assuradeur zich verplicht de verzekerde som uit te keeren. Ook die risico neme hij op zich, des noods tegen iets hoogere premie; zooals de Nationale Levensverzekering-bank, of tegen dezelfde premie, zooals de Algemeene Maatschappij van Levensverzekering.

Het gevaar toch, waar ook Emminghaus op wijst, dat

een hoog verzekerde, wiens vermogen verloren gegaan is, de materiele ondergang van zijn huisgezin te gemoet ziende, mogelijk den toestand van geestesstoring zou veinzen en zich den dood zou berokkenen, ten einde de verzekerde som opeischbaar zou worden, schijnt mij niet zoo heel groot; vooreerst wordt hem immers door elken verzekeraar gelegenheid gegeven de polis te beleenen of wel te laten afkopen; en hij, die zich met dat doel van 't leven wil berooven, weet zulks wel zoodanig aan te leggen, dat het aan een ongelukkig toeval wordt toegeschreven.

Dergelijke gevaren zijn aan elke levensverzekering verbonden; steeds zal de levensverzekering tot misbruiken aanleiding geven, en of de maatschappijen zich in bepaalde gevallen van hunne verplichting ontslagen rekenen, de gevaren worden daardoor in 't minst niet weggenomen of verminderd; het gevaar ligt in het heimelijke der daden, waartoe deze contracten kunnen aanleiding geven.

Mogten de bezwaren echter te groot blijken te zijn, de maatschappijen aan te groot risico zijn blootgesteld, indien zij ook het gevaar op zich nemen, dat de persoon, die zijn leven liet verzekeren, zich van het leven berooft, dan diene het contract beschouwd als van dat oogenblik te zijn vervallen, en de reserve of zoo kapitaal in eens gestort is, een deel daarvan terug gegeven te worden, niet aan den begunstigde, daar diens regt met het contract vervallen is, maar aan de erfgenamen van den verzekeringnemer of aan hem, die door cessie der polis het regt, dat den verzekeringnemer toekwam, heeft overgenomen.

Zeer dikwijls zal de erfgenaam dezelfde persoon zijn, als degene te wiens behoefte de verzekering gesloten is; in vele gevallen echter ook niet, zooals de man, die zijn leven ten behoefte zijner vrouw of de schuldenaar, die zijn leven ten voordeele van zijn schuldeischer verzekert.

Of wel, vindt men het hard, dat de bij het contract begunstigde, het regt op uitkeering mist, ten gevolge van een feit, waaraan hij ten eenenmale vreemd was, het toch ook de bedoeling van den contractant geweest zijnde, dezen het regt op de verzekerde som toe te kennen, zoo bepale men in de conditiën, dat eene som, gelijk aan de reserve, waarde der verzekering, of hetgeen dan gerestitueerd zou worden, zal worden uitgekeerd aan den in de polis aangewezen persoon of hem, die anders (zoo geen zelfmoord had plaats gevonden) op de verzekerde som aanspraak zou hebben kunnen maken.

Maar, het contract worde alsdan ook niet als vervallen beschouwd; 't is slechts eene *wijziging* van de overeenkomst, daarin bestaande, dat, in geval van zelfmoord, niet de geheele verzekerde som, maar slechts een gedeelte wordt uitgekeerd.

Hetzelfde zou men kunnen bepalen voor de andere gevallen, waarin thans, volgens de conditiën der maatschappijën, de verzekering vervalt, en de reserve zooals bij eene verzekering voor den levensduur, moet worden gerestitueerd.

STELLINGEN.

I.

Lex. 1 § 1. D. pro socio 17.2 kan niet uit een constitutum possessorium verklaard worden.

II.

De res publicae zijn het eigendom van den Romeinschen Staat.

III.

De beslissing van Ulpianus gegeven in lex. 44 D. pro socio 17.2 is onjuist.

IV.

Ten onregte zegt Prof. Diephuis, dat de overeenkomst, die strekt om eene verbindtenis te niet te doen gaan, ook eene andere doet geboren worden, waardoor partijen zich verbinden de vorige als niet bestaande te beschouwen.

V.

De geboorteacte van een natuurlijk kind heeft dezelfde kracht als de erkenning der moeder.

VI.

Zoogenaamd eigendom Jure Publico is Privaat eigendom beperkt door de bestemming ten publieken dienst.

VII.

Communio pro diviso is bestaanbaar.

VIII.

Alleen de Burgemeester en de leden van den gemeenteraad zijn tot ambtenaar van den Burgerlijken stand benoembaar.

IX.

Art. 284 Wetb. van Kooph. is niet toepasselijk op Levensverzekering.

X.

De acceptant ter cere is slechts tot betaling gehouden tegenover hem, die op den vervaldag houder van den wissel is.

XI.

In het geval van art. 767 Wetb. van Kooph., behoort het Failissement niet te worden uitgesproken indien de erfgenamen de erfenis zuiver hebben aanvaard en aantoonen genoegzaam gegoed te zijn, om de schulden te kunnen voldoen.

XII.

De regter heeft algeheele vrijheid in het bepalen, aan wie der partijen hij den suppletoiren eed zal opleggen.

XIII.

De beslissende eed mag niet bij voorwaardelijk eindvonnis worden opgelegd.

XIV.

Het in betaling geven van een op een gulden gelijkend stuk lood, stelt geen oplichting daar (Arrest II. M. Gerechtshof 1869), maar het bedrog van art. 423 C. P.

XV.

Hij, die voorwendt erfgenaam te zijn van een persoon, die blijkt niet te hebben bestaan, kan niet gezegd worden gebruik te maken van eene valsche kwaliteit.

XVI.

Het afleggen van eene valsche getuigenis door een persoon beneden de zestien jaren is strafbaar.

XVII.

Het bepalen van een minimum is wenschelijk bij bedreiging van gevangenisstraf van meer dan vier jaren.

XVIII.

De straf van hechtenis behoorde steeds in afzondering te worden ondergaan.

XIX.

Een op den ambtseed opgemaakt proces-verbaal van een gemeenteveldwachter kan als wettig bewijs van eene overtreding worden aangenomen, ook indien de verbalisant in zoodanige familiebetrekking tot den beklaagde staat, dat hij niet onder eede getuigenis kan afleggen.

XX.

Bij een wetsontwerp tot bekrachtiging van Provinciale belastingen is het regt van amendement uitgesloten.

XXI.

De permanente vergadering onzer Staten-Generaal is in strijd met het beginsel der Grondwet.

XXII.

Een gemeenteraad is niet bevoegd, om op de weigering tot het in de woning toelaten van ambtenaren met de uitvoering van verordeningen belast, straf te bepalen.

XXIII.

De Staat wordt verbonden door de overeenkomst door een Minister namens den Staat gesloten, wanneer deze gehandeld heeft binnen den kring van zijn beheer.

XXIV.

Het verbod bedoeld in art. 3 n°. 9 der wet tot regeling van den Kleinhandel in sterken drank is niet toepasselijk op een wethouder.

XXV.

De aanwijzing, welke der ingezetenen tot de persoonlijke diensten, bedoeld in art. 192 der gemeentewet, worden opgeroepen, mag niet aan het college van Burgemeester en Wethouders worden opgedragen.

XXVI.

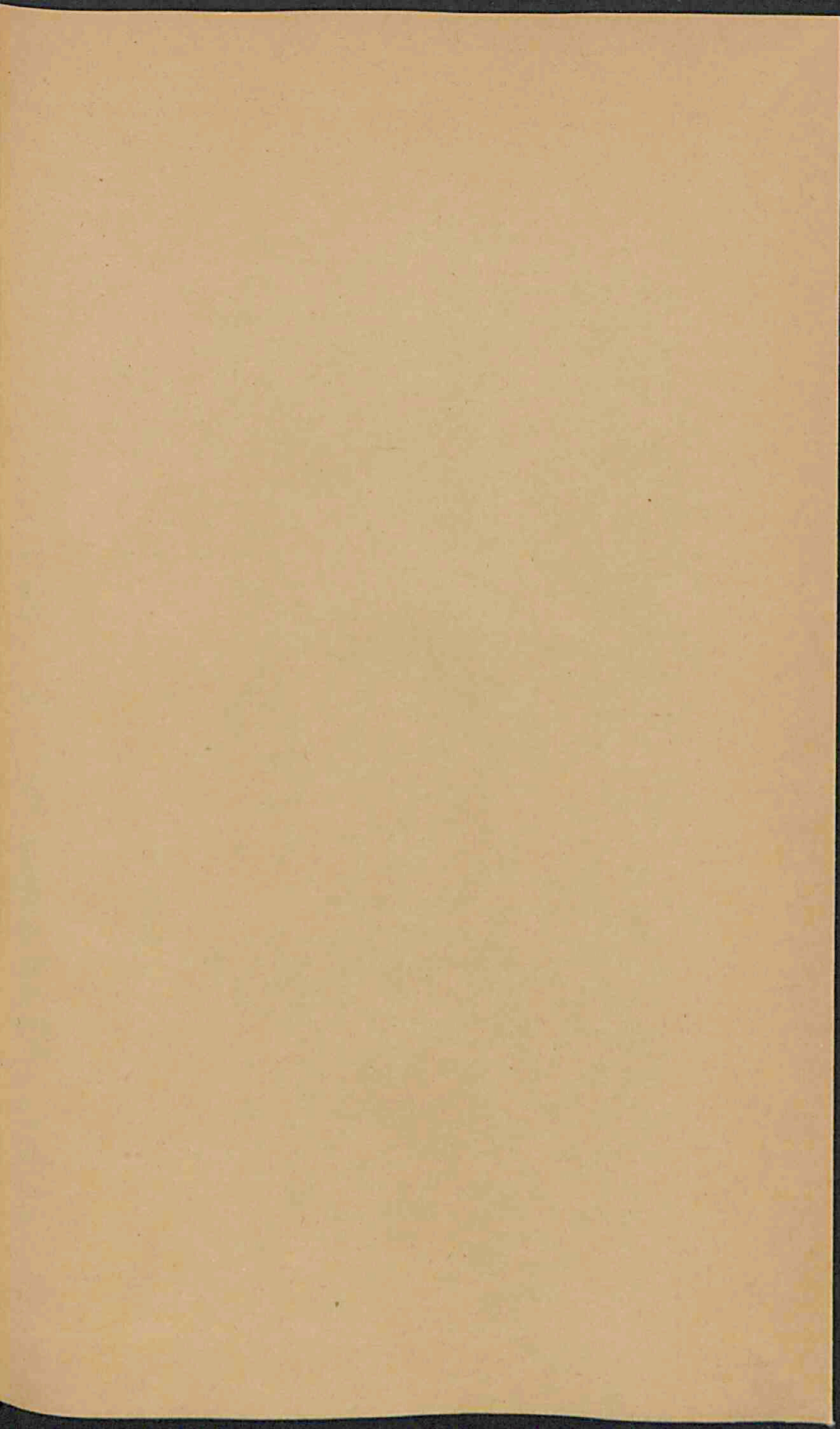
Toeziġt van Staatswege op maatschappijen van Levensverzekering is af te keuren.

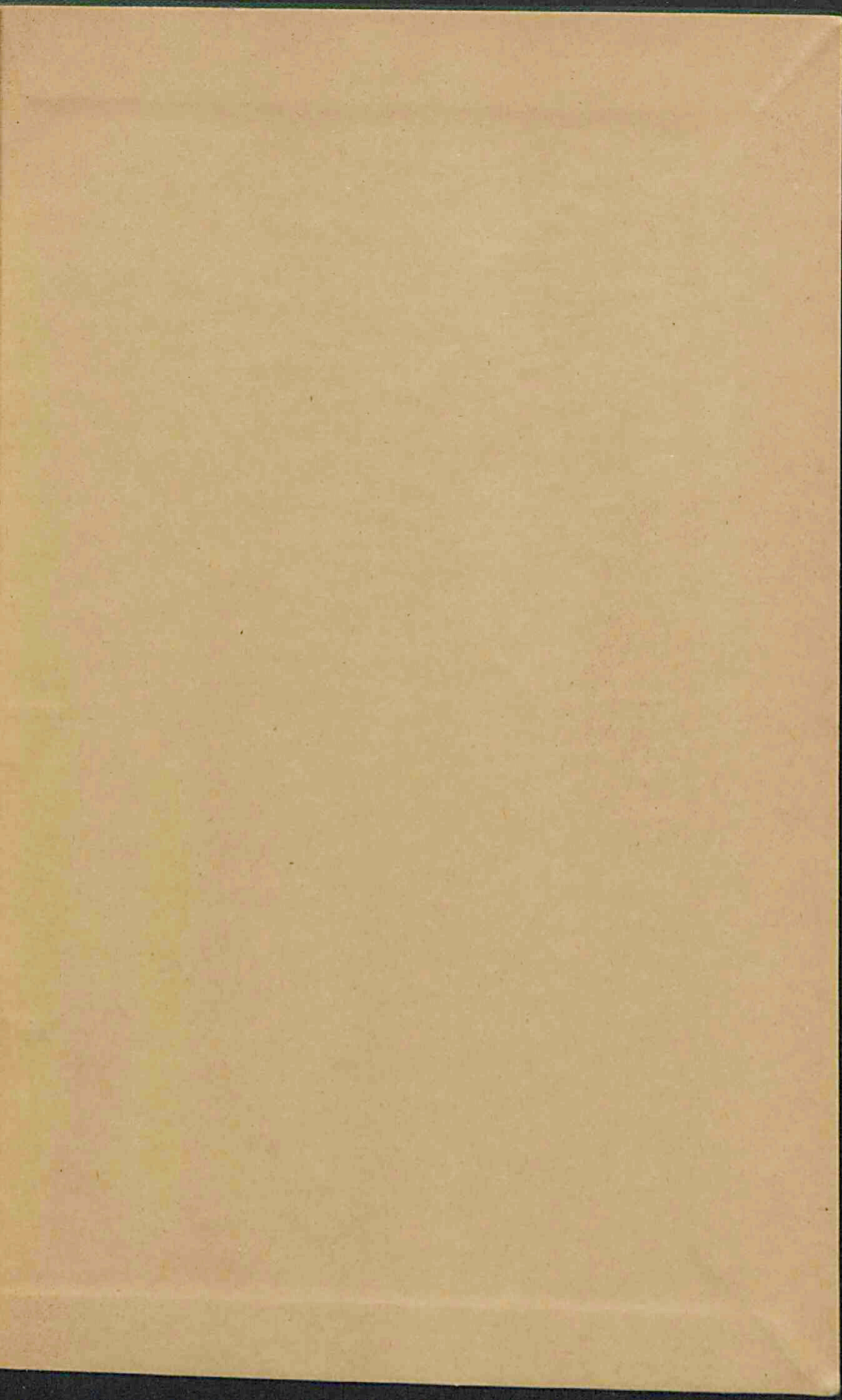
XXVII.

De gelegenheid door den Staat gegeven tot inleg van gelden in een Rijkspost-spaarbank moet er toe leiden de postkantoren ook voor het aangaan van levensverzekeringen van matig bedrag en het koopen van lijfrenten open te stellen

XXVIII.

Alleen die belastingen zijn aantebevelen, welke naar den maatstaf van ieders vermogen kunnen worden geheven.





U
18